

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest, VIII, József-körút 44.

Kéziratok vissza nem adtnak.

Előfizetési föltételek:

Egész évre fnt 10.—
Fél évre " 5.—
Negyedévre " 2.50

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

KIADÓHIVATAL:

Budapest, VIII, József-körút 44.

Hirdetéseket

lapunk számára elfogadnak:
az összes budapesti hirdetési irodák;

Németországban kizárólag
Steiner Adolf hirdetési irodája,
BERLIN és HAMBURG.

☉ Budapest, április 5. ☉

Asphalt Betty.

— »Költői levél» prózában. —

Ifjú, az orgiákba ne vidd a szivedet.
Théodore de Banville.

Ej, ej, kedves Masque ur, tisztelt kollégám, ön egy idő óta sokat foglalkozik Asphalt Bettyvel!

Sans doute il est bien doux de voir danser Bathylle,
Aux sons entrecoupés des flûtes de Sicile

a mint Louis Bouilhet mondja. (Nagyon szeretem Louis Bouilhét-t, mert Radóék még nem kerítették a hatalmukba.) Hát persze, kellemes látni, kivált kitünő diner után, a mint Betty égnék emelgeti fedetlen lábait, a zongorának, a szegények hangszerének, szomoruan henczegő hangjai mellett. És még kellemesebb hallgatni a chansonette tündérének mesésen ordináré hangját, a mikoron a divatos utczai couplet-t rikoltozza el. Oh, ezek a mennyei repedt-fazék hangok! Az ember azt hinné, hogy Tabarin feleségét hallja, a kiben a végzet kegyelméből, egy fiákkeres vére csörgedez! Szó sincs róla, ez a multság a *fin-de-siècle* gavallérok méltó élvezete. A századvégi ember, miután belecsömörlött a sok finomságba, s eltelt a delikát dolgok élvezetével, megkivánja *canaille*-t, az ő multságával s az ő Vénusaival egyetemben. Így mulathatott a derék Lucretius, a kit tudvalevőleg a túlságosan használt cantharidine vesztett el, a miképpen ön mulat, tisztelt Masque ur, s így kiálthatott fel, miután fenéig üritette krétai borral telt serlegét, — miközben syriai sáfránnak illata szállongott a *teremben —: Évohé! Éljen a szenny! Éljen a sár! — a miképpen ön kiált fel, reggeli öt óra felé, a *Folies Funambulesques*-ben: Hab'n' S' 'n Idee?!!

Csak hogy Lucretiusnak akkor már nem volt semmi veszteni valója, s bizonyos ön abban, tisztelt Masque ur, hogy már ön se veszíthet semmit? Hogy ez a vég kezdete? S hogy jöhet az özönvíz?

Természetesen, mikor ön vasárnap délben végig sétál a váczi utczán, büszkén mint Artaban, ragyogó *haut de forme* kalapban, fehér szegfűvel a gomblyukában, annak az embernek a nyugodt, öntudatos lépteivel, a kinek számára Havannában lázasan gyártják az *Exceptionales*-t, a mikoron ön kabátja remek szabásának teljes tudatában egy gondolatokkal terhes, szóval kifejezhetetlen pilantást vet a kirakatokban pironkodó mennyasszonyi kelengyékre, akkor tisztelt Masque ur, bizonyára sértés volna föltenni önről, hogy még lehet veszíteni valója is, hogy még nem élvezett mindent, hogy a földnek vannak örömei, melyek ön előtt még ismeretlenek, de annál kívánatosabbak, hogy végre lakozhatik önben némi rejtett, takargatott, szégyenlett valami, a mi különben önnnek a legértékesebb tulajdonsága, egy kis naivság, hogy a nevéen nevezem? . . .

Mindezt bizonyára sértés volna föltenni önről, mikor a mondott időpontban áprilisi felöltőjét mutatja be

a nagyvilágnak, s mikor az ön változatlanul közömbös arczáról félreérthetetlenül le lehet olvasni a Théophilé Gautier ismeretes mondatát: »Semmi se jó semmire, és nincs is semmi; különben minden megtörténik, de ez mélységesen mindegy.«

De hát akkor, tisztelt Masque ur, mikor otthon a pihenés egy éjszakáján, leveti az álorncaját, mikor minden pose nélkül bebujik az ágyába, s mikor annak tudatában, hogy ön jelenleg csak egy puczer, satnya, disztelen test, egy cigarette mellett elgondolkozik arról, a mit a Tegnapelőtt, a Tegnap, és a Ma állhatatosan megtagadtak öntől, s a mit ön, egyedül lévén, nem szünik meg a Holnap-tól könyörögni, alázatosan, félenken, mintha nem is ön lett volna a déli Artaban, vajjon akkor is azt gondolja-e, hogy önnnek nincs már veszteni valója?

Vajjon nem jut-e eszébe, hogy az a Mult, melynek ön sötét homlokkal csapja a reklámot, csak a Trublot kalandjaival van tele, hogy a Jövő önnnek még mindennel adósa, s hogy önnnek még eddigelő a Végzet nem adta meg azt, a mi kijut minden napszámossáknak, s kijut a jámbor közkatonának, a ki vasárnap délután kézen fogva ballag ki imádottjával a városligetbe, erre a kopár, nyomorult mezőségre, mely mindenre emlékeztet, csak Artemis berkeire nem.

Vajjon megvallja-e magának, tisztelt Masque ur, a pihenés e ritka éjszakáin, hogy ön a gonosz tréfák mestere, a rossz helyek hőse, kicsufolója az egész világnak, s fumigálója az egész női nemnek, hogy ön tulajdonképen egy igen-igen szegény ember, a nélkülözők legszegényebbike?!

De hát kicsoda ön voltaképen, tisztelt kollégám?

A nationaleja így szól: »huszonöt éves, nőtlen, óradíjas tanár a XI. ker. gimnáziumban«, s hozzá tehetem, hogy: szerzője egy vers-kötetnek, melyet a jó barátok serege uni sono remeknek nyilvánított, tizenkét tárczában és huszonegy apró hirben.

Ah, mily telides tele volt e könyv a pogány szerelemmel! Egész sereg Phryne és Lais mosolygott ki a sorok közül; s a megénekelt szépek közt ott trónolt Thais, Thais, a minden hetairák királynője, szőke hajában a híres ibolyákkal, melyek mintha csak halványabb kék szemek lettek volna, Thais, csodás fényű, kék szemével, melyek mintha csak ragyogó ibolyák lettek volna . . . Ah, mily tüzes, pompázó, lármás szerelmekről mesélt ez a könyv! Hivalkodó verseiben minduntalan megszólalt az érzéki szerelem ujjongó danája; s az egész egy roppant dithyrambus volt a forró csóku Cythere tiszteletére.

És mindez hazugság volt, tisztelt kollégám; költői ábránd, irodalmi affektáció. Az érzéki szerelemnek azt az édes mámorát, melyet oly fényes szavakkal irt le, ön csak Catullus és Propertius által ismerte meg; azok, a kiket ön szeretett (ha ez a szó itt nem sacrilegium) lelketlenül adták át magukat az egész világnak; a hetairák, a kiket ön látott, a vágóhídra lépegető marhák csöndes resignatiójával vitték a vásárra fonnyadó karjaikat.

S mi, a kik, mikor ön lehetetlen szegfűjével végig pompázik a vácsi utcán, azt hisszük, hogy most, valahol messze, egy csapat várkisasszony sorvad ön miatt, mi mindnyájan csalódunk. Ön, a költő, nem ismeri a szerelmet, legalább nem az egész szerelmet. S hogy ha véletlenül, talált az útszélen valami olyat, a mi szerelemnek tünt fel egy-egy pillanatra, ez csak olyan szerelem volt, a melyért nem volt érdemes lehajolni.

Hogy ki ennek az oka? Hát ön. Vagy ha úgy tetszik: a végzet. Önnek két nagy ellensége volt: a szegénység és a könyvek.

Oh, ez igen sok huszonöt éves embernek az esete. A könyvek nagy és mélységes gyönyört adnak oly szeretőknek, a kik tudnak bánni velök, de nem nevelnek hódítókat és nem nevelnek világfiakat, A könyvek félszeggé, ügyetlenné, kételkedővé és félenkké nevelik az udvarlókat; a könyvek bizalmatlanná tesznek az asszony és bizalmatlanná önmagad iránt. A szerelem országába csak a gondtalannak, a merésznek és a hívőnek van bejárása, s te habozó, ijedős, skeptikus vagy. Ís a szegénység, mely igazi életednek egy néhány rövid esztendejében rákényszerített a túlon túl való dologra, mely lefoglalta minden idődet: ezzel megfosztott azoktól az alkalmaktól is, melyekben kísértésbe jöhetnél volna: kirohanni könyvbölcséséged chinai falai közül. A szerelem követelő isten, azt kívánja, hogy: »Idegen isteneid ne legyenek én előttem!» S te, mikor egyszer-egyszer megindultál a nagy vállalkozásra, a fél-útról csüggedten tértél vissza könyveid közé. Lassankint aztán beletörődöttél a nélkülözésedbe. S egyszerre azon veszed észre magadat, hogy az a világ, melybe kíváncskoztál, meg a tiéd, két külön világ; hogy azoknak a nyelvén, a kiktől a boldogságot remélhetnéd, te nem tudsz beszélni; hogy egy fiatal leányhoz nincsen mit mondanod, a mint nincsen mit mondanod egy szerecsenhez; hogy a mikor szóba kell állanod egy ilyen fiatal leánynyal, csak azon töröd a fejedet, miképpen menekülj . . . És menekülsz, szegény ember, pedig talán a tulajdon szerencséd elől menekülsz. Nos, ha igen, akkor már el vagy veszve. S akkor már meg van írva, hogy ötven esztendőskorodban feleségül fogod venni a gazdasszonyodat, mint János Jakab.

Ez az eset számtalan huszonöt éves könyvmoly-nak az esete, s egy kissé az öné is, tisztelt Masque uram. Az ön kázusát nem látom ugyan ily vigasztalannak (a szegfű bizalmat gerjeszt bennem), de hogy a baj már meg van önben is, arra épp Asphalt Betty a tanúm.

Mert, hogy az ön gondolatai minduntalan visszazökdecselnek a chansonette tündérére, ez mutatja, hogy a baj már elfogta önt, hogy tudatában van a szerencsétlenségének s hogy ágaskodik ellene.

Látni való, hogy a józanság éjszakáin, mikor a dözsöléstől kimerülten, álmatlanul hanykolódik ágyában, nagyon, de nagyon érzi a nélkülözését. S ilyenkor titkon, lopva bevallja önmagának, hogy egész életéből rettentően hiányzik valami, a legfőbb, az, a mi nélkül élni nem érdemes, egy női lény.

Egy női lény, a ki a milói Venusra emlékeztesse önt, s a ki soha se juttassa eszébe a Cytherének tett profán áldozatokat. Olyan női lény, a kiről, midőn eljő a rózsá ujjú hajnal, nyomtalanul siklanak le a mámor emlékei, mint Aphroditéről a habok. Olyan női lény, a kivel szemben a vágy soha sem hal el, hanem, mint a Phoenix, mindjárt föltámad hamvaiból. Az a női lény, a ki nem nyomorult árú, hanem a mindenütt jelen való Léleknek egy misztikus része, az egyetlen kibetűzhető rejtély az örök talányok közül

Igen, hiányzik önnek a női lehellet jótéteménye, az asszonyi hatodik érzék gyöngéd figyelme, a tündér-ujjak édes gondoskodása s az az egyetlen, igazi intimitás, melynek a barátság csak hitvány paródiája. Az az édes meleg, melyet nem adnak meg a májusi nap enyhe sugarai, az a derű, az a verőfény, melyet egyedül hiába keres déli vidékek olajfa-ligetében

Hiányzik önnek az a női lény, a ki nélkül meghalni átok, és élni nyomorúság.

S valljuk meg, entre nous, kedves barátom, hogy míg látszólag a pálmák után tör, valósággal soha sem szünik meg keresni az ígéret földének réteit, a hol azok a virágok nyílnak.

Ebben az állandó hangulatban ön elég oktalan volt, meglátni Asphalt Bettyt. Ez nagy könnyelműség volt, tisztelt uram.

Sans doute, il est bien doux

Tudom, hogy Betty válogató, hogy egy hajszállal jobb vagy rosszabb, mint a többi kitagadott. Tudom, hogy ma visszautasítja a gyémántot, holnap pedig a szerenádát, a szeszélye szerint, mert értékesebbnek óhajt látszani, mint a minő. Tudom, hogy van benne némi megkülönböztető önféjűség, utolsó maradéka egy elfecsérelt distinciónak. Tudom, hogy Betty gonosznak született, a mint csak egy milliómok közül, s tudom, hogy a perversitás daemóni alakjában már vonzó erő. S tudom végre, hogy Bettynek csodálatos szemei vannak, melyek mintha mindig egy elveszített paradicsomba tekintenének vissza

De épen azért azt mondom önnek, kedves barátom, hogy forduljon sarkon, meneküljön s vissza ne nézzen többé, hogy úgy ne járjon, mint a Loth felesége.

Mert jaj annak, a ki szerelmet keres ott, a hol csak temető van — — — — —

A női szív sejtelméből ép oly keveset ismerhetünk meg, mint a menyboltozat titkaiból. De egyet-mást ki lehet olvasni innen is, onnan is.

Járatos ön a népszerű csillagászatban? Ha igen, úgy bizonyára tudja, hogy a csillagok miriádjai közül a legközelebb van hozzánk, egy rezgő fényű kis csillag, melyet a *Centaur alfája*-nak hívnak. A Centaur alfája nagyon közel van a mi napunkhoz; egy kőhajításnyira, mondanák a minden áron magyarok. Nos a Centaur alfájának a fénye, 79.000 mértföldet számítva egy másodpercze, három és fél év alatt érkezik hozzánk. A Sirius világossága meg épen tizenhét évig utazik, a mig hozzánk ér; pedig a Sirius is egy a szomszédjaink közül. De van olyan csillag is, mely kialudt már századok óta, s fényének régtől fogva utazó sugarai még folyvást és olvást érkeznek hozzánk. Az a számtalan fény, melyet a mennybolton éjre-éjre látunk, nem egykoru velünk; mindannyian más és más multról beszélnek. Némelyik beláthatatlanul messzi multról beszél. S akárhány fény-sugár, melyen éjente elgyönyörködünk, ott utazott már az égen, mikor még a mi földünk nem is létezett. Az ég tele van kialudt csillagokkal. Az a szem, mely először tekint fel a mennyboltra, nem tudja őket az élő égi testektől megkülönböztetni, de a tapasztalt tekintet már megismeri őket vörös, füstölő világosságukról. Ez a csillagok haldoklásának a symptomája a csillagászok szerint.

Ezekről a kialudt csillagokról szól Auguste Dorchain-nek egy szép költeménye, melynek a példázatát figyelmebe óhajtanám ajánlani, tisztelt Masque uram. Szivlelje meg a példázatot; olyan ember mondja, a ki nek fején történt a dolog.

Látod azt a csillagot — szól a költő — ott, közel a zenithez? Egykor élet vala rajta; s a világában létezők alá voltak vetve az élet és a szerelem örök

törvényeinek. Aztán elhangzott róla minden hang, sugarai kialudtak és most holtan bolyong az ürességben. De oly messze van, hogy bár ezer év óta bolyg kihülten és magányosan, utolsó sugara még most sem hától le a földre. És így ránk nézve semmi sem változott rajta; a szürkület minden reggel elviszi s minden este visszaadja bizonytalan fényét; senki se tudja, hogy meg van halva. Az aggódó matróz még mindig keresi tekintetével, s még mindig úgy látja, hogy ott ragyog a messzeségben; a tengerparton bolyongó, összeölelkezett párok reá esküsznek, hogy álmuk örökkévaló lesz. Így a nők között, a kiket utadon találsz s a kiket élőknek hiszel, hány van olyan, a kinek a szíve meg van fagyva! — Jó ember, a ki forró, hűséges szerelemlől ábrándozol, ha nem akarsz mindig és hiába szenvedni, válaszd ki magadnak, mentül hamarabb, egy szeplőtelen leányt, s vedd el feleségül. Olyat, kinél a szerelem virága csak most és csak érted kezd nyiladozni. . . . És ne add át a többieknek a te poéta-lelkedet soha, még csak egy napig se. . . . Szegény álmodozó, még szerelemnek vehetnéd az ő hideg és néma ölelésöket, Néha, tisztának tetsző vagy rejtelmes pillantásaikban azt vélnéd, valami különös láng ragyog fel. . . . Vigyázz! A reflex még ott van a szemében, de a lelkében nincsen többé tűzhely. Oh, mily bolond volna, a ki ezeket a csalékony, ál-fényességeket tenné vezérlő világává! — Ne fordulj vissza! — Ne nézz rájok többé! — Csak kialudt csillagokat láttál!

Csongor.

K i r e v á r ?

Elbeszélés.

Irtá :

TOLNAI LAJOS.

Az első szép tavaszi nap.

Lombtalanok még a fák, de már kezdenek nyilni az ablakokban a jáczintok. Fel s alá hullámoz a város népe. Egyik szép nő után a másik suhan el a gyógyszer-tár előtt, hol mindig legtöbb a henye, kíváncsi néző.

Egyszerre mindenki a templom felé fordítja arcát. Vége a misének, tódul ki a nép. Sűrű tömegben rajzik ki az eleje. Paraszt leányok, kisasszonyok.

— Ah! — kiált fel egy sáppadt fiatal ember — ma sincs szebb leány a városban Kókényessy Malvinnál. Ugyan kire vár?

— Kire? rád pajtás bizonyosan nem — vigyorog egy pufakos ifju.

— De rád sem Dénes, pedig igazán vörös a nemzetséged.

— Nem, mert csak törvénytörő jegyző vagyok. Lehetnék vörösebb is.

— Hát Kókényessy Malvin apja micsoda? Vasuti pénztárnok. Annyi! Nincs annak a leánynak szíve.

— Nagy dolog egy leánynál, nagyobb, mintha rossz volna.

Öt-hat fiatal ember állott fel a padokról, székekről, hogy a közeledő szép leánynak megadják a kellő tiszteletet.

Magas, fejedelmi alak volt, karcsu derék, széles vállakkal, a könnyű tavaszi barna kabátka alól szobrászi tökélyben kidomborodó mellekkel. Nagy, fekete szemével hidegen tekintett maga elé. Kicsiny piros ajkain gunyos mosoly lebegett.

Napernyőjét, mint sétatálczikát lóbálta kezében.

— Gyönyörű! — mormogák az ifjak.

— Pedig nem lehet már fiatal — veté oda egy himlőhelyes kis emberke, kevélyen pödörgetve öt-hat szál bajuszát.

— Megcsókolnád azért a lába nyomát egy nyájas tekintésért Friczi. Mi?

— Meg. S Friczi ur egy röpke csókot vetett a levegőbe.

— Mi lehet az oka, hogy férjhez nem ment? Kire vár?

— Fiuk!

S a magas sáppadt barna fiatal ember, ki e szót izgatottan kiáltá, hirtelen elpirult.

— Halljuk Fülöp Laczit! — tekintettek mindnyájan tréfás várakozással társukra.

— Ki kéri meg az én számomra Kókényessy Malvint? — folytatá villogó szemekkel Fülöp Laczi.

— Ha komolyan mondd, én megkérem.

— Veled megyek én is — ugrott oda a kis ripacsos veres emberke. Legyek ott, mikor kosarat kapsz.

— Laczi, ha tréfálsz, vagy valami ostoba juxot akarsz csinálni, készülj el reá, hogy kegyetlenül megadatam valakivel az árát.

— Ha te szereted, akkor kérd meg te, vagy megkérem én neked, de meg akarom tudni, hogy egy koldus vasuti ellenőr leánya miért tartja úgy fel az orrát. Nem vagyunk mi elég tisztességes szerencse neki? Az én apám mindig egyik első embere volt a megyének.

— Te meg szolgabíró vagy.

— Eh, az nem kérdés.

— Nincs a városban leány, a kit meg ne kapnál.

— Igaz; — ingerlé ez is, az is, a fölhevült ifjut.

— Ha nekem háromszáz hold földem volna. — pödörgeté szemhunyorogatásokkal néhány szál bajuszkáját a himlőhelyes — hej milyen boldog ember tudnék lenni. Barátom, olyan karcsu derekat ölelni, olyan felséges kis piros ajkat csókolni — huh! olyan gömbölyű fehér vállakra hajtani ezt a deresedő vén fejemet — jaj, Laczi pajtás! Aztán te, annak a talpát többször megcsókolnám egy nap, mint a Rozsos Lina ötven ezer forintos békakéjét. Pedig az sem utolsó multság ám, ha az ember négy lovas hintón járhat a megyei gyűlésekre, aztán Köffinger Mukinál elkártyázhat egy délután hatszáz forintot, mint te Laczi pajtás.

— Ezeret — zugták mindnyájan.

— Kormos Pali, meg Holló Pista, megteszitek azt a szivességet nekem?

— Eh, ne bolondoskodjál.

— Istenemre mondom.

— Legyen. Itt a kezem.

— De kosarat ne hozzatok, mert —

— Mert? — szólalt meg az ifjak egyike, mintha csak úgy magának tenné a kérdést, vagy sodrott cigarettájának.

A kopottasan öltözött szőke ifju emberre senkise nézett.

— Hol vártok meg?

— Itt, — kiáltának néhányan élénk mozdulatokkal.

— Nem bánom — erősíté Fülöp ur, egy ismeretes operette áriát füttyörészve.

Kiált, hervadt arcán, lázas nagy szemében, kékülő vastag ajkain ott lobogott a féktelen szenvedély, az elkényeztetett és olcsó diadalok által követelővé vált sóvárgás.

A kérők ezalatt sietve törtettek egyik utcából a másikba, ki a szabad mezőre, onnan a vasuti állomás csinos emeletes lakházaig.

— Pista, te légy a szónok.

— Én a beszédben mindig buta voltam. A te kenyered a beszéd.

— Egy okos gondolat nem jut az eszembe. Hátha visszafordulnánk?

— Azt ne. Kiváncsi vagyok, kire vár?

— Gondolod, hogy nem megy Laczihoz?

— Köztünk legyen mondva, szerencsétlen asszony lenne ezzel a fiuval.

— Miért?

— A kiélt emberek féltékenyek.

— Követelők.

— Megállj. Ne hogy valami sértőt mondj. Becsületes leány.

— Te szerelmes vagy Malvinba?

— Szegény leánynak átok a szépség. Rég boldog asszony volna valamely vasutas mellett, ha csak tized-résznyire ilyen szép. Az ilyen remek szépségek — de nem nálunk. Mond el a kérő beszédét.

— Hm! egyet hadd sóhajtok. Mélyen tisztelt Nagysád . . .

— Nem így, csak kisasszony.

— Tehát mélyen — —

— Azt is hagyd el.

— Kisasszony — —

— Ugy. Mentül tisztességesebben adjuk elő egy bolond ember hóbortját: annál tisztességesebb választ nyerünk. Csak nyugodtan és férfiasan.

— Abban a megtisztelő szerencsében részesültünk.

— Folytasd.

— Hogy . . . itt jó volna egy szép hasonlat. Ne szőjsem bele: »Éltünk rögzös határain, két géniusz vezet.«

— Ne. Csak a dologra.

— Barátunk Fülöp László részéről — így igen közönséges lesz.

— Folytasd.

— Azon tiszteletteljes küldetéssel jelentünk meg, hogy Malvin kisasszony szép kezét, ugy-e így csinos lesz?

— Folytasd.

— Megkérjük. Kedves barátunk régóta olthatatlan vágygyal, — ezt nem tagadom, Csikyből vettem — lángol. Ah, milyen jó volna ide szöni Szász Károlyból:

Bájos leánykép, melynél szebbet

Nem látott soha földi szem

Menyei öröm fénylik arczán . . .

— Ne bánts. Csak beszélj tisztességesen.

— Vagy talán ezt: »Egy szép asszony szívünknek angyal és ördög egyaránt lehet.« Ez nagy hatással lehetne ám.

— Hagyd el. Csak beszélj becsületesen.

— Tehát akkor csak így: lángol a kisasszonyért. És ezzel vége?

— Tedd hozzá: Fülöp László ur a kisasszonyt ünnepélyesen megkéreti általunk hitvestársául. Tisztelettel választ kérünk.

— Barátom egy szép leány hozzá van szokva a hazudozásokhoz, annak czifra beszéd kell. Meglátod ilyen egyszerű dikcióval felsülünk.

— Akkor másra vár.

— Itt vagyunk.

A két ifju égett, fázott, de belépett a csinos hajlékba.

Öreges asszonyság fogadta őket.

— Szerencsések lehetünk-e itthon található — hebegé Kormos Pál ur — Malvin kisasszony ő nagyságát?

— Igen, leányom itthon van.

És bizony Malvin kisasszonyt a konyháról kellett behívni, a hol bekötött fejjel és feje kötényvel szacácsnókodott.

Nevetve dugta be az ajtón piros arczát a szép leány.

— Pár perczet kérek uraim.

— Ah így is jó lesz aranyos nagysám — előzenykedék a kérő ur.

— Ha igen, parancsoljanak.

Ah, így volt csak elragadó szép a szegény leány.

Fehér fogai félig kiragyogtak a piros kis ajkak közül, alabastrom fehér mellei emelkedtek az izgatottságban, a mit az ifjak nagyon is rejtélyes fontoskodása okozhatott.

Kormos ur tisztességesen elmondta egyszerű mondkáját.

— Igen köszönöm Fülöp ur kitüntető jóságát, sajnálom hogy — —

— Malvin — az istenért — ragadta meg az anya leánya kezét.

— Feltételemhez hű maradok — és nem kívánok férjhez menni.

— De nagysád! — esengett Kormos ur.

— Malvin! — kiáltott kétségbeesetten az anya — te örült vagy . . .

— Lehet anyám.

— Oly rendkívüli szerencsét eltaszítani! Kire vársz?

A két ifjú oda szegezte arczát a leányra, hogy most megtudja: kire vár?

— Senkire — volt a halk, de határozott válasz.

A két ifju némán meghajtotta magát és távozott.

— De kire vár? szóltak künn az udvaron egymáshoz.

— Itt valami nagy rejtélynek kell lenni.

— Valami gróf —

— Talán bűn.

— Titkos házasság.

Ezer meg ezer kérdésben tárgyalták hazáig e két szó értelmét, okát: kire vár?

Villámsebességgel futotta be a városkát a hír, hogy Fülöp Laczi agyonlőtte magát, mert a Kökényessy István vasuti ellenőr leánya nem ment hozzá.

Szegény Laczi! — adták szájról-szájra ismerősök, barátok, rokonok, ellenségek e pár szót — s három nap mulva egy gavallér ember története be volt végzve.

Senki se beszélt többet a gazdag kérőről, a nyalka szolgabíró urról, de annál többen ostromolták a szép Malvin kisasszonyt.

Megkérte Iház Pepi ügyvéd — kosarat kapott; a »Hazánk és Vidékünk« szerkesztője, — az se járt különben.

— De mi ez? Kire vár?

A hír mindenkit fölemel és nagyobbá, dicsőbbé tesz.

Kökényessy Malvin az egész megye ünnepeltje lön. Boldog volt, a ki csak láthatta, és beszélhetett róla, hogy ezért lőtte magát agyon a hollósi szolgabíró.

Alig mutatta be magát a magas, katonás tartású fekete szemöldü és fekete bajuszú öreg úr, csakhamar, mint egy túlérzékeny özvegy asszony, a nagy vérbe borult szoneit törölgette, de oly elegáncziával, mintha csak finom fehér kendőjét akarta volna mutogatni.

— Igen, — kezdé, midőn ünnepélyes mozdulatokkal egy támlásszékekben elhelyezkedett és monokliját föltette — én, én vagyok az a szerencsétlen apa, kinek már a második fia lövi magát agyon visszautasított szerelem miatt, — én vagyok a szerencsétlen Fülöp Antal.

Megállott és hevesen zokogott, miközben élénk figyelemmel kísérte Malvin kisasszony szép, üde arcának minden színváltozását.

A kisasszony komolyan, de nem részvétlenül nézte az öreg urat. Megjegyezte magában, hogy vala-

mikor szép ember lehetett, sőt még most is érdekes arcz.

— Nem vádolni jövök, bár egy apának, azt hiszem, ehhez is joga volna, csak meg akartam ismerni azt a hölgyet, kiért szegény jó fiam öngyilkossá lön. Rég szerethette a kisasszonyt, mert egy fotografiája mindig íróasztalán állott, Excentrikus természet, mint boldogult anyjuk. Ilyen volt Kálmán fiam is.

Hosszan hallgattak, s a nők sóhajtottak.

— Mi örömöm van nekem most már az életben?!

— Oh, még lehet; — mondá fejét hajtogatva Kökényessy Istvánné asszonyság.

— Én már családot nem alapíthatok — egyedül vagyok magamba.

— Oh, azért ilyen korban sem ritkaság. Nem bizony.

— Vannak esetek!

Ismét hallgattak.

— Malvin, a drága tekintetes urat kináld meg valami frissítővel.

— Egy frissítő van — adja ide szép kacsóját.

Malvin mosolyogva nyújtotta oda finom alkatú kis kezét.

Az aggastyán ajkaihoz emelte, majd a szívére tette. S alig bírta elereszteni.

E közben haza érkezett a hivatalból Kökényessy ur is s vidáman elbeszélgették az időt. Késő est volt már, midőn Fülöp Antal úr, a bánatos apa haza balagott.

Nincs az a fiatal széptevő, ki nagyobb szorgalommal forgolódnék imádjottja körül, mint a derék Fülöp Antal úr.

Az értékes virágbokréta egymást érték.

A két öreg ember nagy barátságba keveredett. Ennek tisztes révén Fülöp úr csakhamar mindennapos vendége lön a Kökényessy családnak.

Ott állott félnapokon át fogata. Malvin kisasszony szabadon rendelkezett vele.

Suttogta is a hir, hogy a vén Fülöp megkérte Kökényessy Malvint — és nem kapott kosarat.

Nem volt való a hir, de borzasztón felköltötte a vetélytársak irigységét.

Kaszinóban, kávéházban, piacon, gyógyszerárban, a hivatalos helyiségekben egyébről sem beszéltek, mint a szép Malvináról s a szerelmes öregről.

Vén hirhordó és hírkészítő, dologtalan egyleti hölgyek a legkomolyabb tárgyalásokat folytatták ama fontos tárgyról, hogy egy hatvan-hatvanöt éves ember józan észszel még megnősülhet-e?

S az előkelőbb világban erre igen meggyőző példákat találtak.

Voltak, a kik kétségbeesve keresték Fülöp Antal urat.

— Mit gondol, urambátyám, örökre elteszi magát azzal a leánnyal. Kipusztítja mindenéből, s ott hagyja. Vegye el Kövért, az való magához. Nem? Hogy elől négy foga hiányzik, — hát ott van Jakabné, — elég harapós menyecske az még. Ötven éves? Hm, mi egy asszony ötven éves korában? Ifju. Ilyen kell Tóni bácsinak.

S apró hirdetések nélkül is jöttek az ajánlatok, fotografiák, gyöngéd himzett kendőcskék, házi sapkácskák.

Mindez csak veszedelmes olaj volt a fellobbant zsarátnokra.

Fülöp Antal úr, mint egy ifjú, el-elmélázott. Lelkét a múlt felé fordította, de az mindig a rózsás jövő felé repült.

Elkezdett leveleket szerkeszteni, a legnehezebb fajtájukat, kérő leveleket.

Fáradtan tette le tollát.

Nem ment sehogy.

Az igaz hang oly száraz — s az öregség oly végtelenül rideg, prózai. Belátta, de nem tudott róla tenni semmikép.

Álmatlanul töltötte éjszakáit, s ezek az álmatlan, gyötrelmes éjszakák kimondhatlan édesek voltak lelkének.

A mint magától ment el Malvin kisasszonyhoz, nem kérve tanácsot senkitől (mint a hogy a legfontosabb, életbe vágó ügyekben nem kér az ember soha), magától indult meg utolsó nehéz útjára is.

Előbb végrendeletet tett, mindenét neki hagyta, mint kedves fia *örvegyének*.

Azután magához vette a hagyományos forgópisztolyt.

Malvin szokatlanul nyájasan fogadta. Játszott vele, mint egy gyermekkel, két karjára akasztott himző fonalát, mint a hogy bohókás ifjú szerelmesek cselekesznek.

Az öreg ember szemeiben tiszta fény ragyogott, ajkain gyermekteleg mosoly lebegett.

Az öreg Kökényessyék nem voltak otthon.

Épen mint a fiataloknál — végzetes órákon.

— Papa — ah — kaczagott a leány, s elrejtette piros arczát — bocsánat Fülöp úr.

— Nem, nem édes leányom! Igen, én atyja vagyok, mert jobban szeretem, mint ifjú — kedvesét. Tudom, hogy nem én reám vár — mégis — igen, nem bírok ellentállni érzéseimnek, megfeledekzem a korról, mely közöttünk van. S csak az anygalt látom, ki a magasból reám mosolyog, — s azt kérem! tiszta, szép, nemes anygal, légy az enyém! Minden gondolatom a tied, szívem minden dobbanása tégedet áld.

S az aggastyán nem leborult, hanem fölemelkedett.

Ha van a szerelemnek apostola: ez agg férfiú most az volt. Magas tar homlokán a meghatottság fénye égett.

Talán átfutott a szép leány lelkén, hogy ennek az öreg embernek az egyetlen fia, ő miatta ölte meg magát; talán átfutott lelkén a mai léha világnak ezer tettése, szilárd szerelme — — talán, de ki tudná megmérni a szív mélységeit, titkait: Malvin kisasszony nagy szemeiből néhány forró köny gördült alá — a martyság, a lemondás, a föláldozás, a megmagyarázhatlan női elhatározás ragyogó könyje — — s oda nyújtotta kezét.

— Eljön hozzám?

— Igen.

— Feleségem lesz?

— Igen . . .

— Ah istenem! kedves szép gyermekem!

Kökényessy Malvin a szép, a hideg, büszke Kökényessy Malvin, zokogva vetette magát a boldog aggastyán karjai közé.

— Malvin — mi ez? kiáltott sikoltva a belépő anya.

S a szegény asszonyság örömeiben nem látott mást, csak egy embert, a ki ezentúl — az ő veje.

Hát erre vártál Kökényessy Malvin?

Irigység.

Irigy Iners a napra néz

S szitkot szitokra hány, tetéz.

Dühöngve ordit föl reája —

Mert fényesebb, mint csizmaszára.

Vázsonyi.

*

A rágalmat könnyebben megbocsátjuk, mint az intést.

*

Az őskorban az állatok beszéltek ma — írnak.

Thibaud.

A legújabb utópia.

Emlékeznek e még Theodor Hertzának «Freiland» című könyvére? A tudós szerző keze alatt a tudomány poesissé és a közgazdasági munka regényné vált. Va'ahol messze, Közép-Afrika fensíkain választott ki magának a hőse egy termékeny, gazdag területet, ott az ő közgazdasági elvei szerint alapított közösséget és «Freiland» egy negyed század alatt anyagi és erkölcsi fejlődésének fényfokára ért és az összes népek irigyelték és utánozták őket. Egy tudós álma ez, egy Verne-féle regény kevesebb fantáziával, de alig több realitással előadva, az irodalom csak a szaklapok útján foglalkozott alaposabban és ime megtörtént, — alig egy év múlt el «Freiland» megjelenése óta és Bécsben husvét vasárnapján megalakult a bécsi «Freiland»-egylet, melynek célja, a föld minden táján alakulóban levő hasonló egyletekkel szövetkezve, a «Freiland»-beli colonisatiót létesíteni.

Szinte példátlan eset a mi józan, kételkedő legjobb világunkon. Amerikában talál ugyan hivekre minden örültség, de egy ilyen okos álomnak ott sem vártunk volna hivat. És Bécsben, a mi közvetlen szomszédságunkban vagy ötszáz ember gyült össze és föllekesült azokon a józan, okos dolgokon, melyeket dr. Hertzka Tivadar előadott. S ezeket az embereket nem annyira a saját bajuk, mint az eszme szépsége gyűjtötte Hertzka köré. Vannak köztük gazdag nagykereskedők és gyárosok, magasabb rangu tisztviselők, tudósok és írók, a kik meg akarják alapítani az üdv országát. És ezek az emberek olvasták mind azt a hatszáz lapos álmodot és megtudnak felelni minden ellenvetésre.

Valóban, soha ridegebb, hidegebb álmodó nem szőtt még poetikusabb, tisztultabb eszményképet, mint ez az osztrák közgazdász. Ha alapelveit tekintjük, nem álom az, hanem tudományos szükségszerűség. — Az ő ujságában (Zeitschrift für Staats u. Volkswirtschaft) minden erőltetés nélkül játszva veszi élet az ellene támasztott kifogásoknak. Ha az ember olvassa a könyvét és olvassa a Zeitschriftot, nem kételkedhetik benne, hogy Freiland létesülni fog. Egy igen nevezetes közgazdasági író csak ennyit tud neki mondani: «Én nagyra becsülöm az ön tudását és éleselműségét; de hogy éppen *ön* találta volna azt a megoldást, melyet századokon keresztül hiába kerestek a legnagyobb elmék, lássa, ezt nem tudom hinni, s habár most és talán jövőre is képtelen vagyok az ön okoskodásában a tévedéseket megtalálni, fel kell tételeznem, hogy ilyen tévedésnek mégis csak *kell* lennie, melyre majd nálam élesebb szemű kritikusok fognak rámutatni». Ez a derék tudós úgy van Freiland-dal, mint egy fölvilágosodott ember, a kinek egy kísértet fellépéséről beszélnek. Nem tudja kimagyarázni a jelenség természetes fizikai mibenlétét, de azért, mert ezt nem tudja, még sem hisz a kísértetekben. — Freiland azonban nem a communisticus álmodok és nem a socialisticus osztálygyüzlöködés sorából való, nem a mult babonáinak egy újabb változata, hanem valami egészen új, úgy alapelvénél, mint formájánál és eszközeinél fogva annyira új, hogy csodálatos, mennyi hive van és hogy olyan kevesen találják nevetségesnek.

A közgazdaság terén Hertzka föltalálta az Archimedes csigát és az ő csigájával egy talpalatnyi földből a modern életen kívül ki akarja emelni sarkaiból ezt a modern, osztályos, bőségben és nyomorban uszó életet. S ha logikája szoliditását ez ember nem tartja még garantiának a praktikus sikerre nézve, az a ridegség, és szinte a cinizmussal határos józanság, melylyel ő az ő eszméjét a gyakorlatban érvényesíteni akarja, megingatja

az embert hitetlenségében. Annak az apostolnak, a ki a nyomorban sinlő emberek mindegyikében áldozatot, martirt és angyalt, a gazdagban pedig ennek ellenkezőjét látja, nem nehéz a szeme közé nevetni.

De annak a világmegváltónak, a ki a szegény nyomoruságában történelmi és kulturális szükségszerűséget lát és az embereket, a kiket meg akar váltani, úgy a gazdagok, mint a szegények soraiban keresi és a ki az ő megváltandó embereit nem tartja jobbnak a Deákné vásznánál, az olyan ember bele bukhatik ugyan a vállalkozásába, de nevetségessé nem lehet.

Nem a jogra, nem az igazságra, hanem a legrutabb önzésre alapítja ő az ő világát. Ha az emberek önzésének szabad tért engedünk, a nélkül, hogy módjában volna valakinek mások fölött hatalmat szerezni, soha nem látott jólét fejlődik ki. A kölcsönös egyetértéshez nem szükséges, hogy az emberek angyalok legyenek, csak legyenek oly erényesek, mint a tigrisek és farkasok. Ezeknek csak azt hányhatjuk föl, hogy széttépik és megeszik a bárányt. Nos ezt Freilandban is meglehet cselekedni. De nem lehet megcselekedni azt, a mit minálunk tesznek, hogy széttépjük és megesszük egymást. Ott a föld uratlan, mindenki bárhol művelheti és biztosítva van neki munkája teljes gyümölcse. — Hasonlóképpen uratlanok a munkaeszközök, illetőleg a tőke, ezek mindenkinek rendelkezésére állanak. A munka pedig a technika legtökéletesebb eszközeivel és a legnagyobb méretekben folyik. Az emberek összeállnak termelő szövet-ségekké és mindenki munkája arányában osztozódik a nyereségben. A legnagyobb jólét párosul a legnagyobb személyes szabadsággal, mert mindenkor bármikor fölcserélheti munkakörét egy mással és szerzeményével csinálhat, a mit akar. Csak egyet nem tehet meg, a kamataiból nem élhet meg, mert Freilandban nem fizet senki sem kamatot, mert a szükséges tőkét az állam ingyen bocsátja rendelkezésre. Így a munka képezi a jólét egyetlen alapját és ez a jólét rengeteg nagy, mert mértéke nem egyesek gazdasága, hanem a létre hozott javak összessége. Hogy ily életmód mellett virul a kultúra és kipusztul a bűn, természetes.

Ki nem érezne kedvet, hogy egy ilyen reális eldöradoba elmenjen? De ki tartja ezt a boldog állapotot olyan természetesen, hogy tudjon benne hinni? Mi annyira megszoktuk már azt a fölfogást, hogy nyomor mindig volt a világon és mindig lesz, hogy egy olyan képét a jövőnek, melyben ez a sötét tónus hiányzik, csak káprázatnak tekinthetjük. Aztán az a szűk tér, melyben a mi tudásunk föl akarja építeni az ő világát, kevés valamennyiünknek. Boldogulhat rajta az a néhány ezer ember, a ki rajta elfér, de hogy ez a boldogság kiterjedhetne az eszkimóra is, abban hinni nem tudunk. «Ez a lombik nekünk nagyon szűk és nagyon tág». És nem láthatjuk ebben a nagyon szép és nagyon okos conceptióban a világ megváltozását, mert még soha reformator munkája nem hozta létre azt, a mit létrehozni akart. Az emberi anyag nem szilárd, változatlan, mint a szobrász márványa, hanem minden változásnál, mely formációjában beáll, megváltozott a belső természete is. S a mi jó az embereknek most a mostani viszonyok közt, az nem felel meg nekik többé, ha egy lépéssel előbbre vitték. Theodor Hertzka is, ha megalapítaná tényleg az ő utópiáját, megdöbbenve látná, mi lett abból, a mit ő csinált és mennyire más az, a mit akart és az, a mi létre jött. Mert az ő eszméje nagyon logikus, de az élet nem az.

—If.

A vadonban.*

Részlet Gerő Károly hasonczimű tragédiájából.

SZEMÉLYEK:

Radványi Györgyné,
ifj. Radványi György fia,
Szalánczy Ella.

Ella (a háttérben lép föl és fáradtan és lihegve fut az előtérbe).

Ah, végre, végre!

Radvné. (felszöngve). Oh, mi ez?

György. Baj ért?

Radvné. Az istenért, mit történt!

Ella. Semmi csak —

Jaj édes néni — oly éhes vagyok!

György (széket tol mögéje).

Te a vadonba' voltál?

Ella. Egy kicsit.

Radvné. És eltévedtél?

Ella. Egy kicsit.

Radvné. Te, te

Könyelmű! El fogsz veszni egyszer!

Ella. Nem,

Nem veszttem el, de nem sok hijja volt.

György. Így — egymagadban!

Radvné. Oh, meggondolatlan,

Szót sem lelek, hogy megdorgáljalak,

Nézd mily forró az arcza, homloka,

És hogy zihál a keble —

Ella. Rá akartam

Piritani ez urra itt, kit a

Legszébb hajnal se tud felkölteni.

György. Valóban rám piritasz Ella, ámde

Jobban ki vagy pirulva tenmagad.

És hogy ki vagy merülve! Azt hiszem,

Hogy egy vadállat kergetett az erdőn,

Mely ép oly éhes volt, mint most magad.

Radvné. Hát itt a kert kevés neked, leány?

És így megszökni! Így — egy szót se szólva!

Nem érdemled meg, hogy szeresselek!

Ella (hátradólt a széken, maga elé).

Ugy rémlik — ah — hogy álom volt csupán!..

György. Mi rémlik úgy? Egy álom? Vagy kaland?

Radvné. Várj, várj, csak hadd vegyen lélegzetet,

Hisz nem tért még magához a szegényke.

Ej, ej — no nézd az ajkán e mosolyt —

Valami történt. Oh bohó, bohó!

Egyszer szabadba jutva, hegyre-völgyre

Röpülni, mint a nyugtalan madár, —

Ezentúl majd kalitba zárlak én!

Ella. De nénikém, nem én vagyok hibás,

Hanem az erdő.

Radvné. Mit vétett az erdő?

Ella (kissé felegyenesedve).

A szélén jártam, tépve a virágot,

De a virágok mind beljebb csaltak.

Itt egy piros bogycsintett tovább,
Ott egy kakukkfű, majd egy szarkaláb,
Mig egyszer szétekintve — nem tudám,
Hogy erről, vagy amarról jöttem-e?
Ni — gondolám — ott téptem az imént egy
Lavendulát, amott a lomb mögött;
És mentem arra, — ám megcsalt a lomb
S tovább bolyongtam a hamis nyomon.
S amint a kastély rég eltűnt mögöttem,
Figyeltem az ezer madár dalára, —
Sok fütty között ismertem a rigóét,
Mely már az erdőszélén is köszöntött: —
Megállj rigó, a fészked arra van!
Fütyülj madár — én is veled megyek!
És a madár tovább szállt ágról-ágra,
És én utána mind — beljebb csak!

Radvné. Tovább, tovább!

Ella. Megálltam s hallgatóztam.

A zizegés, a recscsenés körülem,
Oly rémes volt, hogy reszketék bele
S egy-egy zöreijre megdobbant szívem.
Féltem — s iránytalan tovább futottam,
Mig egyszer csak egy csermelyhez jutottam
Eszméltém. — Ah, hisz láttam már e csermelyt
És visszafordulék, gondolva, hogy
Majd elvezet, ha partján ballagok.
Vigyázva mentem, merre csörgetett.
Hajolva százszor sűrű galy alatt,
Versenyt haladtam mindenütt vele
S egyszerre csak — két csermely közt valék!

(Feldáll, szinte sirva)

Volt egy nyaláb virágom és kezemből
Himbáló ágak szálanként kitépték, —
Megcsalt a lomb és megcsalt a madár!
Megcsalt a csermely, megcsalt minden ág!
Elnyelt az erdő! Nem birtam tovább
S elsüppedék a száz éves harasztba!
Egy vércse surrant föl mögöttem ott,
Ijesztett a kísértetes homályban,
Hol egy parányi sem látszott az égből
Az összehajlott koronák alatt.
Saját hangomtól félve, bár kiálték,
Mihaszna! Nem hallotta senkisé.
A ringó lomb közt vélem sirt a szél
És mind a vén fa méla suttogással
Azt bólingatta egyre: a rabunk vagy
S itt fogsz maradni mindörökre már!

Radvné. (átöleli s helyére visszaülteti)

Oh gyermek, gyermek! Oh szegény leány!

György. És aztán?

Ella. Oh — nézzétek — a cipőm. (fejéhez kap)

Ah!

Radvné. Nos-nos?

Ella. Elveszett a kalapom.

György. Jó, hogy csak a kalap.

Radvné. Tovább tovább!

Ella. Egy redves törzs előtt a mély avarban,
Nem is tudom, hogy meddig álltam ott,
Midőn a kábult, néma félelemből
A rémület egyszerre felriasztott!
Hallottam lépteiket, melyek nyomán
A száraz ágak törtek és ropogtak.
Ah Istenem, mely rémes csörtetés volt?
A szívem elfogódott s halni készen —
Nem voltam képes imádkozni sem!

*) Csiky Gergely pályanyertes színműve mellett az idej Telekypályázaton első sorban »A vadonban« cizmű tragédiát tüntették ki, különösen, kiemelve erőteljes költői nyelvezetét, erős drámai összeközléseit stb. Közljük belőle e kis poetikus és magában véve értékes részletet.

György. Nos, nos!
 Radvne. Szegényke te!
 Ella. Előre láttam,
 Hogy most egy szörnyü medve jön felém,
 Vagy tán egy vadkan, vagy tán egy hyéna,
 Oh Istenem! Egyszerre látni véltem
 Természetradjom összes szörnyeit!
 A mint a tompa zaj egész közel volt,
 Ugy vélem, hogy már félig holt valék
 És hogy ne lássam a kegyetlen szörnyet,
 A két kezemmel földtem el szemem!

Radvne. Nos — és? Oh milyen izgalom!
 Ella. S megint
 Beállt a csend. Á vész tán elvonult!
 Sohajtva vettem nagy lélegzetet,
 Levéve a kezemről a szemem,
 Midőn —

György. Midőn?
 Ella. Ép szemben állt velem!
 Radvne. Teremtő isten! Tán a vad?
 Ella. Nem az.
 György. Egy férfi?
 Ella. Nem. Nem férfi volt, hanem —
 Egy mély szemű, egy délczeg szép vadász!

Radvne. Ah-ah!
 György. Egy mély szemű? És délczeg is?
 És mégse férfi? Tündér volt talán?

Radvne. Ugy tetszik, hogy álmodtad ezt, leány.
 György. S beszélt a délczeg tündér?
 Ella. Nem sokat.
 Kevés szavú tündér volt, úgy találtam.
 Hogy nézett rám! S hogy néztem én reá!
 Bámultuk egymást, szót se bírva szólni.
 Megkezdte végre így: Ki vagy te, mondó?
 És én dadogtam, hogy: Szalánczy Ella.

György. És tegezett?
 Ella. Igen, — de én is őt.
 György. Tündérmesékben épen így szokás.
 Radvne. És aztán?
 György. Óh, a többit már tudom.
 A délczeg ifju megmutatta erre
 A biztos ösvényt, aztán ő maga,
 A mint az egy tündérfúhoz illik,
 Eltűnt a szellő karján — —

Ella. Óh, nem úgy volt,
 Mert épen ő vett a karjára — engem.

György }
 Radvne } Ah-ah!

Ella. Igen. — Eltévedtél talán?
 Kérdezte ő s — igen — feleltem én,
 Vezess ki kérlek engem e vadonból.
 Add hát kezed. Ne félj, majd elvezetlek.
 S a mint megfogta a kezem, sokáig
 Nem is akarta elbocsátani.
 Aztán meglátva, hogy fáradt vagyok,
 Karjára vett s átvitt a csermelyen.

György. Derék egy tündér!
 Radvne. Folytasd csak tovább!
 Ella. Szalánczy a néved? Kérdezte újra.
 Igen feleltem. De hát te — hol lakol?
 A kastélyban. — A kastélyban? Hiszen
 Ott régesrég csak rossz lelkek tanyáznak!
 Nem hitte semmikép, hogy itt lakom.

Szalánczy — mondá tépelődve. Óh —
 Vigyázz, mert átok fogja azt a kastélyt,
 Botor volt, a ki abba költözött!

Radvne. (félre) Mely sejtelem!
 Ella. S olybúsán mondta ezt,
 Hogy szinte sírva kérdezém: miért?
 Radvne. (izgalmát rejtve).
 És mit felelt? Emlékezz vissza jól.
 Ella. Semmit se. Ah, olyan csodálatos volt.
 Egy sziklafalnál kissé megpihenni
 Egy mohbelepte padra ültetett
 Várj itt rám — így szólt — s hogy visszatért
 Vadászphárban hús vizet hozott,
 Aztán sokáig nézett s felsőhajtott:
 Nem jó helyen vagy ott te szép leány!

Radvne. Ezt mondta?
 Ella. Ezt. — A fák ritkulni kezdtek
 S a kastély fel-feltűnt a láthatáron.
 Ekkor szerettem volna futni már
 S ő meg-megállt s maradni késztetett.
 Maradj még — szólt. Ah nem szabad, feleltem
 Maradj! ismétlé, parancsolva szinte.
 S a szót megbánva, kérlelőre fogta,
 Óh hát maradj még! — Ég, veled, viszonzám,
 És oly nagyon nehéz lett a szívem!
 Nem is tudom miért, de futni kezdtem,
 Futottam és nem mertem visszanézni,
 Futottam addig, mig hazáig értem —
 Ah, milyen édesbús találkozás volt!

Egy áldozat.

(Jean Richépin elbeszélése.)

Besançon városa egyike a legélénkebbeknek Franciaországban. Az órás mesterség gazdag polgárságot teremtett és munkás népeiséget nevelt ott. Mivel hogy a város sánczokkal van körülvéve, a lakosok nem oszolhatnak szét a külvárosokban s annál számosabbnak látszanak a szűk helyen. Ennek következtében a házak is magasak; az utcák pedig nyüzsögnek a népeiségtől. Ha a szemhatárt övező hegyek nem figyelmeztetnének bennünket arra, hogy a Franche-Comtéban vagyunk, azt hinnők, Páris valamelyik negyedében járunk.

Mentől inkább megyünk azonban fölfelé a főutcán, a város felső részébe, annál inkább megnyílik előttünk a vidék. Az emeletek összetöporódnak, a boltkirakatok helyét széles kapuivek foglalják el, a járókelők beszéde is halkabb és halkabb lesz, a mint a székesegyházhoz közeledünk.

A székesegyház nem szokott üres lenni, mert a városnak jámbor lakossága van. Különösen ünnepnap van tele az odavezető utca. De még hétköznapi is sokan sétálnak föl oda, hogy élvezzék a remek kilátást a templom sik teréről.

Hanem a székesegyház mögött, ott teljes magány uralkodik. Ott van a besanconi előkelőség lakása. Volt egy másik is, a folyó partján, de onnan kiszorította a terjeszkedő polgárság. Ezt a részt nem foglalta még el. Egyetlen utcából áll ez, mely a sziklák felé meredek zsákutczában végződik; apró kövezetén felburjánzik a fű.

Ebbe a zugolyba alig hallatszik a város zaja. A nagy templom még a város képét is elzárja. Ugy tetszik, mintha az előkelő házak lakói azért vonultak volna e kötömeg mögé, hogy elallassanak emlékeik fölött.

E csendes és méltóságos külsejű házak egyikében lakott Villers-Doisnay marquisné. Nem volt még ötven éves, de az öregség már is erősen látszott rajta. Teste szemmel láthatólag görbült; olyan lett, mint a száraz, megredvesedett fa. Az emberi élet tele korán behinté a fejét havával; teljesen megöszült. Ez még sárgábbá tevő azczát, még éleesebbé azokat a mély redőket, melyek képén keresztül vonultak, még keserűbbnek tünteté föl ajkainak apró ránczait. Csak sötétkék szeme nem fakult meg. Talán könnyeinek frissége tartá meg üde színüket. Mert a marquisné sokat, nagyon sokat sirdogált.

Harmincz éves korában maradt özvegyen, két gyermekkel, a kiket nyomorult vagyonából kellett neveltetnie. A marquis, a ki boldogtalanná tette rendetlen és kalandos életével, a romlás szélén hagyta őt, midőn meghalt. Az adósságok kifizetése után nem maradt egyebe az özvegynek, mint egy kis birtok és a besanconi ház. De ő bátran szállt szembe a sorssal, eladta ékszereit s kamatra adá pénzét, úgy, hogy földjeinek jövedelmével együtt mintegy ötezer livre járadékát élvezhette. Lemondott a világról, hogy teljesen gyermekei nevelésének áldozhassa magát. Hogy kevesebbe kerüljön a háztartás, otthon tartotta leányát Margueritét s maga tanította őt. Gyűjtenie kellett fia, Pierre számára, a kinek meg kellett őriznie rangját s viselnie családjának nevét. A marquisné, a ki nagyon sokat adott az előkelőségre, már ezért is drágának tartá fiát. Ehhez járult az is, hogy a fiu nem volt valami egészséges, a mi elég ok az anyai szívnek, hogy féltse gyermekét.

Pierre gyöngé, beteges alkatu volt, a mi nagyon gyakran megcsik azoknál az ivadékoknál, a kik elaggott fajtól származnak. Marguerite ellenben erős és egészséges volt, talán azért, mert először született a házasságból, a melyből oly gyorsan elpárolgott a szerelem. Négy évvel volt idősebb öccsénél. Nem szorult rá a folytonos gondoskodásra; míg Pierret kétszer huzták ki a halál torkából gyermekkorában.

A fiu tehát sokkal több kedvezésben részesült. Ámde ez az előlgetés legkevésbé sem sérté Margueritét, a ki abban a nézetben nőtt föl, hogy ez igazságos dolog s a ki maga is gyöngéden ápolgatta fivére gyöngeségeit. Az anya és leánya mintegy hallgatag szövetséget kötöttek a végből, hogy feláldozzák magukat a fiunak, a ki talán még felvirágoztathatja a Villers-Doisnay család fáját.

Az áldozat nem volt hiában. A gondos ápolás nemcsak hogy megtartá életét, de alkalmassá tevő a katonai pályára is, a mi a marquisné szerint egyedül felel meg egy nagy név szegény örökösének. Miután elvégezte a besanconi iskolákat, a saint-cyri katonai intézetbe ment, a honnan alhadnagyj vállrojtokkal lépett ki.

A marquisné, hogy megbirja e drága nevelés költségeit, tíz éven át valósággal zsugori módra élt s Marguerite panaszkodás nélkül osztozott e szigoru életmódban. Szomorú palotájukba visszavonulva, egyetlen egy cselédet tartottak csupán s minden fölöslegéről lemondtak. Ugy étkeztek, mint a kis-polgárok, viselték közönséges ruháikat, a meddig csak lehetett s kiadásait annyira korlátozták, a mennyire rangjuk fenntartása megengedé. Rangjuk kötelességéhez hiven karácsonykor és husvétkor meglehetősen nagy ajándékot szoktak adni a szegényeknek. De soha sem jártak társaságba, jóllehet az arisztokraták mindenképen be akarták őket édesgetni.

Ámde e visszavonultság mellett sem voltak tökéletesen elszigetelve. A marquisné hetenkint kétszer

fogadott; persze ez a fogadás egyáltalában nem kellett mozgalmat a városban. Négy személy járhatott oda egyedül: Luidrat kanonok és nővére Adolphine, Hubert de la Chenardiére báró és egy irlandi menekült nemes, O'Graeme gróf. Ez a két utóbbi igen szegény volt; vén pedig mind a négy. Ittak egy csésze teát, játszottak egy parti whistet; legnagyobb élvezete pedig az volt az estének, hogy Marguerite énekelt saját zongorakiséréte mellett.

Ha semmije sincs az embernek, akkor a legcsekélyebbnek is örül. Azért Margueritenek is nagy öröme szolgáltak ezek a csekély változatosságú, egyszerű fogadások. Édes bensőséget, finom, kellemes érzést talált bennük. Semmiképen sem hatott rá rosszul az öreg emberek társasága s nem untatta őt fecsegésük. Sőt nagyon természetesnek és kellemesnek találta ezeket a csevegéseket, melyek mindig a mult idők sajnálásával s a nemesi előítéletek megerősítésével foglalkoztak. Ez a kis társaság volt az ő világa, élete.

Mikor Pierre kikerült a katonai intézetből, Marguerite már huszonhárom éves volt. Csodálatos leány volt, fiatalságának teljes virágában, a ki a szűk élet-határok közt is szépen kifejlődött. Haja szőke, majdnem vörhenyes volt, arcának fehérsége szinte ragyogott; ha egy hasonlatot keresett volna a madrigál-költő, bátran hasonlithatta volna a havashoz, melyen a lenyugvó nap rózsaszínű fénye ragyog.

Margit jelleme szintugy kifejlődött, mint testi bája. Asszonyi szépség volt, de lelke mégis bizonyos tekintetben gyermekded maradt. Jóllehet anyja mindig komoly eszmékre irányozta értelmét, még sem szokott meg ünnepieskedő viselkedést. Mindig fiatal, vidám, majdnem szélcsap volt, imádandó naivsággal, Régóta hozzá levén szokva a magánosságához, a gazdálkodáshoz és a rendes élvezetek hiányához, fogalma sem volt arról, hogy mitől fosztá meg magát; nem kívánt más örömet, mint azt, hogy öccse sikert arat. Ez boldoggá tevő őt.

Nagyon nyugtalanította tehát az, midőn egy nap észrevehé, hogy valami hiányzik boldogságából. Micsoda? Nem tudott volna számot adni róla; de érzé, hogy valamije hiányzik és ez megzavarja életének nyugalmát. Meglepte önnönmagát, midőn elmerengett valamin, a nélkül, hogy tudta volna, min? Ujjai fenakadtak egy-egy csipkén, szeme egyszerre mereven szegeződött a semmiségbe, a mig csak nem káprázott, mint mikor a tűzbe néz az ember. Meglepte az unalom, melyet nem ismert eddig, meg-megrázkódott hirtelen a teste, hevülést érzett nyakában, fejében, mely ismét eltűnt, mint a szélfulalom. Egyszer, midőn Bachnak egyik fugáját játszotta, melyet betéve tudott s mely eddig csak is zenei szépségével hatott rá, sirva fakadt. Egy más alkalommal, midőn imádkozott, ugy tetszett neki, mintha rámosolyogna Jézus és ugyanakkor röpke csók lehelletét érezte ajkán.

A marquisné és a társaság észrevette ezt a változást, melyet különben Marguerite nem igyekezett palástolni. A whist-játéknál tanácsot ültek fölötte, a mig az ifjú leány, nem hallgatva susogásukra, ábrándosan játszott egy mélabus zenedarabot.

— Azt hiszem, vallási hivatás szólal meg benne; mondá az ir gróf. Egykor hasonló helyzetben láttam egyik leányomat. Szórakozással kezdődik, mely aztán rajongásba csap át.

— Eh, nem kell mindjárt tulzott dolgokra gondolni; jegyzé meg a báró. Azt hiszem, az egész nem egyéb, mint szeszély, fellobbanás.

— Kedves barátom, szólt a marquisné, Marguerite

soha sem volt sem szeszélyes, sem lobbanékony. Elfelejti, hogy ő már nem gyermek, hanem nő.

— Épen azért, mert az; veté oda a kanonok.

— Bátyám, vágott most közbe hirtelen Adolphine kisasszony, azt hiszem, bár tisztelettel tartozom neked, most valami bolondot mondtál.

— Mindegy, mindegy, motyogá a pap, igazat mondtam. Az ilyen változást a szerelem szokta előidézni.

Ez lehetlenségnek látszott, mert hiszen Marguerite senkivel sem találkozhatott.

— Jó, jó, folytatá a kanonok, nem mondom én, hogy valakit szeret; csak gondol a szerelemre, ez az egész. Ismerem már, hogy ébred ez az érzelm először az ifjú leányok tiszta szívében. A gyónás sok olyan dolgra tanított meg, a mit maguk nem tudhatnak. A mit most Marguerite kisasszony érez, az ama bizonytalan érzés, melyről már szent Ágoston beszél, mikor azt mondja: »Még nem szerettem, de szeretnék szeretni.«

Megegyeztek abban, hogy a kanonoknak igaza lehet s beszélgettek az eshetőleges házasságról. Mindenki elmondá véleményét. A nesz fölébreszté Margueritet ábrándozásából. Épen akkor ocsudott föl, mikor a kanonok és a marquisné közt a következő beszélgetés folyt:

— Most, miután fiának jövője biztosítva van, miért ne adná férjhez Marguerite kisasszonyt?

— Ugyan, mire gondol abbé ur? Egy olyan leány, a kinek nincs hozománya!

— Eh, hát én ismerek valakit, a ki nem kívánna hozományt, csak magát a leányt.

Észrevették, hogy Marguerite játéka elcsöndesült s meghallhatja őket. Mindjárt csendesebben folytatták. Marguerite már nem értette meg beszédüket, csak azt látta, hogy a marquisné majdnem méltatlankodó kézmozdulatokkal fejezi ki tiltakozását.

Marguerite igen őszinte leány volt s még az este megvallotta anyjának, hogy önkéntelenül is hallotta a beszélgetésnek egy töredékét. És minden himezés-hámozás nélkül, naiv és becsületos kíváncsisággal megkérde, vajjon mit beszélt a kanonok.

A marquisné ép oly őszinte volt, mint ő és semmit sem titkolt el. Valóban házasságról volt szó s a kanonokat kérték, hogy tegye meg az előzetes lépéseket. Az a fiatal ember, a ki hozomány nélkül elvenné Margueritot, bizonyos Chamerot, a ki harmincz éves és egyike a leggazdagabb óragyárosoknak Besançonban.

— Gondolhatod, mondá a marquisné, hogy nem akartam többé hallani róla. Te nem lehetsz Chamerotné. És mivel már a házasságról beszélünk, megmondom, mint gondolkozom fölöle s mint kell gondolkoznod róla. A törvény szerint, mely a polgárság akaratából fölöttünk uralkodik, neked jogod van osztoznod a bátyáddal azon a kis örökségen, mely egykori vagyónunkból megmaradt. Ez nem elég, kedves Margueritem, arra, hogy hozzád méltó házasságra léphess. Valaha a király adott volna neked hozományt s férjül rendelt volna egy udvarbeli nemeset. Ma ritkák a nemes ifjak s azok, a kik épen örítették meg becsületüket, nagyrészt nem bírnak egyébbel. Ha ilyenhez mégy nőül, nyomorba döntöd magadat, a miben volt már elég részünk. Választanod kell tehát a gazdag előkelők közt, a kik odadobták becsületüket bizonyos szégyenteljes engedményekért, vagy pedig az olyan kapaszkodók közt, a milyen Chamerot, a ki meg akarja aranyoztatni az isten tudja miféle származását s a ki azt hiszi, hogy eladó a szépséged.

— Anyám, felelt az ifjú leány, helyesen csele-

kedtél, hogy visszautasítottad. Soha sem fogadnék el ilyen vásárt.

— Kedves gyermekem, válaszolt a marquisné, ismerem érzelmeidnek fönkeltségét. Épen ezért háborodtam föl én is ez ajánlat ellen. És ezért bátorodom föl arra, hogy nagy áldozatot ajánljak neked. A marquis nem játszhatja azt a szerepet, a melylyel kénytelen volna, azzal a jövedelemmel, a mit ma kap. Csillognia kell, fényüzéssel kell magát körülvennie, ha nem akarja, hogy elveszszék a homályban. Hozzá kell nyulnunk a tőkénkhez. Nem gondolod-e, hogy méltó lenne hozzánk, ha te elismernéd a marquis elsőszülöttségi jogát, a mit eltöröltek azok az emberek, a kik nem tartották érdemesnek megőrizni egy nagy névnek fényességét? Kérj tanácsot nagyuri lelkedtől. Nem merem világosabban kimagyarázni magamat, nem merem kérni könyörtelen módon azt a lemondást, mely örökre a magányra kárhoztatna; de remélem, hogy meg fogsz érteni. Nemde?

Két sulyos könnycsepp gördült ki Marguerite szeméből. Most már tudta, miért szeretne sírni. A házasság gondolata egy fátyolt tépett el lelkében; zavarodottan érzé, hogy megmagyarázhatatlan mélabúja onnan ered, hogy szívének szüksége van a megnyilatkozásra; értette, hogy a természet követeli jogát. Most, hogy anyjának beszédét hallotta, különös bánat fogta el, a miért le kell mondania a lehető boldogságról. Erőszakot kell használnia önmaga ellen, hogy ne hallja azt a belső szót. Hősi akaratra van szüksége, hogy elnyomja lelkében a reményt, mely csak az imént keletkezett, de annál elevenebb.

A nemes leánynak meg volt rá a bátorsága. Elfojtá könnyeit. Vak erélylyel emelkedett az áldozatnak azon magaslatára, melyre képesnek hitték. Nyugodtan és komolyan, csak egy kevésbé reszkelve, de kielégített büszkeséggel nyújtá kezét a marquisnének. Nem azzal a lemondással, mely vigasztalást keres az anyánál, hanem majdnem fenséges kézmozdulattal, mintha esküre készülné, mondá szilárd hangon:

— Megértettelek, anyám. Büszke vagyok, hogy megismertem a kötelesség komor örömét. Nem fogok férjhez menni.

Mintha a marquisnének nem lett volna egyéb dolga, mint az, hogy biztosítsa fiának jövőjét, megbetegedett s nemsokára érezte, hogy meg fog halni.

Anyja halálos ágyánál, a marquis jelenlétében Marguerite ünnepélyesen ismételte ígértét.

— Köszönöm, leányom, mondá a marquisné. Most már nyugodtan halok meg.

A marquis, a kit jobban hozzászoktattak az áldozatokhoz, hogy sem önzővé ne lett volna, a legcsekélyebb ellenállás nélkül fogadta azt a lemondást, mintha így kellett volna történnie. Mindazáltal, mivel az élet még nem száritotta ki a szívet teljesen, eszébe jutott, hogy anyjának szava, a ki csak egyedül vele törődött, mégis keményen hangzott Marguerite-tel szemben, azért kötelességének tartá, hogy így szóljon:

— Szegény néném!

— Igaz, válaszolá az anya. Szegény gyermek! Megfeledkeztem róla. Bocsáss meg, kedves leányom. Tudod, hogy téged is szerettelek. Nem, nem halok meg nyugodtan. Mi lesz belőled?

— Ne aggódjál az én sorsom miatt; — felelt Marguerite. Ha az isten magához szólít, anyám, nála fogok menedéket keresni. Bemegyek a zárdába.

— Jól van, leányom; — felelt a marquis. Jézus a legjobb vőlegény.

(Vége következik.)

Napkeletre!

*A kelő nap honából
Megtérve hosszú útról,
A vándorok regélnek
A híres csodakutról.*

*Isten fiát fűrészté
Egykor, a nazarétit;
Mülljök viszik azóta
Világgá csodatétit.*

*Ős cédrusok között áll
Lombrengetegbe rejtve,
A medenczéje kristály
S folyó ezüst a nedve.*

*Ez isteni nedűtől
Ép lábra kél a béna,
Világtalan szemfényét —
Szavát leli a néma.*

*A bamba bölcsességet
Szerez hü kalauznak;
Hírét veté e forrás
Sok akadémiusnak.*

*Az élczszegény itt dúskál
Az attikai sóba',
A szentlélek belészáll
Az istentagadóba.*

*Megifjul az aggastyán
S megmenekül a butól,
Kü sorscsapás lesíjtott
E híres csodakúttól*

*Bened lednyka engem
Is síjt a sors keményen,
Az életem kiellen
S csak még e kút: reményem.*

*S te is boldogtalan vagy;
Egymást kerülve bolygunk:
A napketeti kúthoz
Ó jer! zárándokoljunk.*

*Ha benne megfürödném,
Irt lelne tőle szívem,
S ha benne megfürödnél,
Tudnál szeretni híven.*

A Széchenyi grófkisasszonyok.

Mi, szegény ördögök, demokraták volnánk, hanem a teremtés, az arisztokrata. Mi az egyenlőséget dicsőítjük, de a teremtés souverain nemtörődömséggel megy tova a maga utain: itt pazar, ott fukar, de az egyenlőséget nem ismeri.

A mi arisztokratikus az emberiség maga szerkeszt — utánozván a teremtést — azzal daczolhatunk, azt tagadhatjuk. Az öröklődő, vagy a szerzett világi rangok már vesztik is impozáns voltukat. De három nagy természeti előny különbbé teszi mindig azokat a szerencséseket, a kik, csak egyiknek is részeseivé lesznek: az *erő*, a *tehetség* és a *báj*.

Ezt a hármat tagadni nem lehet. E három fölényét lehazudni kába kísérlet. E három mindig mindenkinek imponált, imponál és imponálni fog.

Voltaképp egy is ez a három. Az első, az *erő* gyűjtőneve lehetne. A *tehetség* és a *báj* is *erő*.

Alice és Hanna grófkisasszonyok a »*legnagyobb magyar*«-nak Széchenyi Istvánnak unokái s egyik legnemesebb főurnak Széchenyi Bélának leányai, bizonyára az egész magyar nemzet lovagias érdeklődésének tárgyai volnának, már csak azon dicső törzs révén is, a melyből kisarjadzottak. De viszont, hajtottak volna bár ki, akármilyen törzsből, hódolatot keltene ez a bájos két leány. Amint a regében Kophetua király meghódolt a ragyogó női bájnak akkor is, midőn az koldúsmezben lépett a hatalmas trón elé.

Alice és Hanna grófkisasszonyokat ismeri látásból az egész főváros. Lopva, gyöngéd kegyelettel, nehogy sértő legyen a kíváncsiság, mely feléjük fordul, ezer és ezer szem gyönyörködik a »*legnagyobb magyar*« unokáiban, míg ők apjukkal a tudománybarát nagyurral csevegnek színházi páholyukban, vagy a boulevardon végig robogó elegans coupéban.

Közelebb egy arisztokratikus koncerten, mint dilettáns művésznők is megjelentek a közönség előtt. A koncert természetesen jótékonycélú volt. A boldog és szerencsés főrangú gazdagok megemlékeztek a boldogtalan és szerencsétlen szegényekről. A »*legnagyobb magyar*« unokáit nem lehetett volna méltóbb alkalommal mutatni be ünnepélyesen is a nagy közönségnek.

Mi pedig most, mikor zsendülni kezd a tavasz, mikor csodás, emelkedett érzések illetik meg a kebleket, mikor az ember csupa hála a teremtés iránt s lelkesül minden friss lombért, minden virágért s mikor dalba olvadnak fel a szívek, mi most időszerűnek véljük Alice és Hanna grófkisasszonyok arczképével diszíteni fel lapunkat.

Irodalom.

Egy kis szóváltás.

Tékinetes szerkesztő úr! Becses lapja legutolsó számának olvasását a második ünnepre hagytam, a mikor nem jelenik meg hirlap, hogy akkor se legyen szellemi eledel nélkül. A mint az »irodalom« rovat első kikezdését szomjas ajkaim lenyelték, egyszerre a másik oldalra fordultam a kanapén; hohó! ez más ízű ital, mint a többi; ki eresztette ezt a Golf folyót a sós vizű tengerbe? — s egyszersmind el is kacagtam magam, mint mikor egy régi ismerősre váratlan helyen rábukkanunk. Persze, hogy ráismertem egyszerre, ha az —l —s ott nem állott volna a czikk végén, a mi különben a laikus előtt úgy sem árul el semmit. De én »beavatott« vagyok, ráismerek íróra, akármilyen köntös alá bújjék is, a mi nem is nehéz, oly »erősen jellemzetes« egyéniségű irónál, mint —l —s. — Hiszen ő az »*a nagybohú*«, egyenes unokája Lőrincznek, a czeglédi papnak, a kiről különben nem sokkal tud többet a história, mint hogy tüzes beszé-

dekkel ingerelte Dózsa parasztjait az »urak« ellen s nagy botjával maga is életre állott s valószínűleg ütött is, mikor alkalma volt rá. —*l* —*s*-ről is tudjuk, hogy régóta harcol az urak, a *possidentes* ellen (bizonyára jó oka van rá); helyzete csak annyiban hátrányosabb híres elődjénél, hogy parasztjai lassanként mind megszökdöstek mellőle, de legalább megmaradt nagy buzogánya s azt ime most is forgatja nagy derekasan.

Miért tagadjam, élvezettel olvasom mindig, míg bele nem fáradok, mert engem gyönyörködtet a harc, kivált ha némi szenvedélyt veszek észre a harcosban, a mint sűrűen hullnak alá a buzogány ütések a kemény koponyákra, még akkor is, mikor azok félre szaladva, csak a levegőn vágnak egy nagyot, vagy visszapattanva magát a harcost sebesítik meg. S ez —*l* —*s*-nél gyakran megesik. Semmi figyelmére nem méltatta azt a kitünően bölcs régi mondást, a mely mintha csak az okos kritika szabályául találtatott volna föl: »*üsd agyon, de ne nagyon.*« —*l* —*s* éppen az ellenkező eljárást követi, (hiszen ismeri a t. szerkesztő úr is, tanúbizonyoságot tehet mellettem), a mely így hangzik: *üsd agyon, de nagyon*, s ez által veszti el legtöbb küzdelmének diadalát. Nem elégszik meg azzal, hogy a kévét jól kicsépli, kiverve a szemet, szemetet és a konkolyt; akkor neki áll a szalmának s minden egyes szalmaszálát szétver buzogányával s végre győzedelmesen meg is gázolja. Az érzékeny szívű olvasó (sőt még a nem érzékeny, hanem igazságos is), ilyenkor igen hajlandó az agyoncsépett kéve pártjára állani. S igaza van.

Jelen cikkében is, mely különben B. Bajza Lenke egyik regényének bírálata volna, megszokott harcolási módjával él, s bevezető részében nemcsak az »urakkal« bánik el kegyetlenül, hanem »királyokat« sért meg, még pedig igaztalanul. A mit különben ismert irónk regényalakjairól mond: abban tökéletesen egyet értek vele. Nincs azokban sem vér, sem csont, sem agyvelő; csupa mézes-kalács bábok, egy kevés feleresztett parfümmel meglocsolva. De én azért nem botránkozom meg ezen; ilyen olvasmányoknak is kell lenni minden irodalomban; szükségét pótolnak, a mint szükségét pótolta Tatár Péter is. A classikusokat soha sem érti meg a nagy tömeg; sem Shakespeare-t, sem Dantet, sem — Keményt. S B. Bajza Lenke regényei nem a legrosszabb olvasmány; csak aesthetikailag hibás nézeteket terjesztenek, csak az életről adnak hazug képet, másként erkölcsös, finom művek. Van náluk végtelenül rosszabb garmadája a regény-féléknek irodalmunkban is, özönnel fordítva és terjesztve. S aztán egy előkelő, anyagi jólétben, kényeztető hódolatban, — hogy úgy mondjuk, csak a szalonban élő úri nő, hogy ismerhetné az *életet* és az *embert*. Ő elébe még férje is teljes gálában, szertartásos udvariassággal lép. Az a mit ő lát, csak fölszine, csak habzása az életnek, de nem az élet maga, mely lent a mélyben (s a szív fenekén) forr és pezseg. Altalában bár a szegény irónk száma korunkban elég nagy: nem mondhatni; hogy az élet és jellemeik igaz festésében csak valamennyire is kiváló volna köztük. *Ouida*, e tehetséges, nyughatatlan szellem, az ő alanyi philosophiáját hirdeti minden munkájában; legszebb alkotása az »Egy pár kis faczipő«, bár azt is rontja az irónk alakjának örökös megjelenése, hirdelve az olvasó előtt, hogy mily haszontalanok a férfiak, mily ostobák a nők, s későbbi műveiben, hogy mily hitvány, lelketlen az angol magassabb társadalom. — *Le Bébé* alakja és környezetének rajza csupa költészet és igazság s az egésznek gyönyörű részei vannak. Későbbi műveim már nagyon is látjuk, hogy mint mércsikélte és szabta ki, mintegy ollóval, előre, meséjét és alakjait. — *Brontë Sarolta* (Currer Bell)

géniusának mintegy csodás, pillanatnyi megkétszereződésében alkotott egy igen igen szép művet, a *Jane Eyre*-t, a melyet csodás varázsaért, melyet a képzeletre gyakorol, még nagyon sokáig olvasni fognak; de ott is mindig inkább csak az irónk félénk, gyöngéd, küzdő, szerető lelkét látjuk Jane alakjában s az köt meg és érdekel bennünket. Többi művei, ehhez viszonyítva, másodrendűek. Az összes regényirónk közt, a kiben legmélyebb felfogás, legtöbb igazságot és tárgyilagosságot találtam, egyesítve művészi kidolgozással az *George Eliot*, az újabbkori angol regényirodalom egyik büszkesége. Majdnem elmehezt férfiszámban is az igazi nagyok közt. S a mely művében regényirói tulajdonságai — szerintem — legfényesebben tündökölnék, az Bede Ádám. És mégis, mikor a Kisfaludy-társaság e művet, Salamon Ferencz szép és gondos fordításában tag-illetményképen pártolónak megküldte: azon kis város ténsasszonyai, a hol akkor éltem, megbotránkozással szidták a Kisfaludy-társaságot, hogy nekik ilyen élvezhetetlen műveket küld. S a maguk szempontjából ő nekik is igazságuk volt.

De térjünk vissza —*l* —*s*-re és az ő buzogányára. Cikkét Vörösmartyval kezdi s keresztül futván a magyar regény főképviselőin, csak azután nyugszik meg B. Bajza Lenke mellett, a kinek, mint udvarias emberhez illik, cikke végén egy marék virággal is kedveskedik. Annál kegyetlenebbül bánik a régi nagyokkal, a kik már meghaltak, tehát nem szólhatnak fel. Agyon csépli őket irgalmatlanul. Igaz, hogy Jósikának nem nagyon erős a történelmi érzéke, de hogy az »utolsó Bátoriban egy vonás sincs a történelem. Bátor Gáborjából« — mint —*l* —*s* mondja, azt csak olyan ember állithatja, ki Bátor Gáborról, a históriából semmit sem olvasott. Bátor Gábor jellemének fővonásai ugyanazok Jósika regényében és a históriában. Nem volt olyan tudatlan ember Jósika, legalább az erdélyi fejedelmek korát illetőleg, mint —*l* —*s* hiszi. De hagyján! Józsikára csak ráragadt a penész, s pályája első feléről való jobb művei még most is többet érnek, annak a mik, mint igen sok újabb munka. Eötvöst is hagyjuk pihenni most; ő róla különben is már meglehetősen sokat elmondott az újabb aesthetikai irodalom, bár még nem eleget. A mi engem főként készített a szólásra, az a rövid utú igazságtalan eljárás, melyben —*l* —*s* irodalmunk két fejedelmi alakját, Vörösmartyt és Keményt részesíti. Vörösmarty különben csak a hatás kedvéért van előrántva, mert hiszen mi dolga van ő neki a magyar elbeszélő irodalomban? S mit vet szemére —*l* —*s*? »Vörösmarty összes irataiból, drámáiból, vigjátékaiból, elbeszéléseiből nem maradt fenn egyetlen alak sem.« A ki ezt olvassa, annak azt kell következtetnie, hogy Vörösmarty összes működésében drámairó és elbeszélő volt. Pedig minden művelt ember tudja Magyarországon, hogy Vörösmarty elbeszélései egyéb művei mellett számba se jönnek; s hogy drámairói képessége volt a leggyengébb; de hogy ha ezekből egy betűt nem irt volna is, (még a halhatatlan szép Ilonkát s a pompás Gábor deákot, Petikét és Labodát is oda engedjük —*l* —*s*-nek), mint *lyrai költő* a legnagyobbak közé tartozik a magyarul írók között. Nehány ódájában oly magasan szárnyal, mint *senki* a magyar Parnassus lakói közt, igazi királyi sas. *Saját kora* számára sok és becses művet alkotott; *a jövő idők* számára is néhányat, a melyek nem fognak elenyészni. No, már egy *nagy lyrikust* erőszakkal oda hurcolni az *elbeszélők* közé s irgalom nélkül lefejezni azért, mert *nem nagy elbeszélő* vagy *drámairó*: legalább is fonák eljárás. Éppen olyan, mintha valaki Deák Ferenczét csinált nagyságnak nevezné ezért, mert egyetlen monumentalis szobrot sem alkotott a főváros számára, holott tudva van, hogy faragcsálni botfejeket, miket tudott is. szere-

tett is. Mindig hálátlanságnak tartottam a mai nemzedék részéről, hogy a Szózat költőjének nincs méltó szobra a fővárosban; de hiszem, hogy lesz.

Ha Vörösmartyval ilyen hebehurgyán bánik el —*l*—*s*, nem kevésbé igaztalan irodalmunk másik büszkesége, Kemény Zsigmond iránt. Azon kezdi, hogy »Báró Kemény Zsigmond, a Gyulai és Beöthy legnagyobb (magyar) regényírója.« Engedje mindjárt kijelentem, hogy az enyém is, s hiszem, hogy még sok mivelt emberé Magyarországon; s szerintem a legnagyobb és legbehatóbb értelem mindazok között, a kik valaha magyarul írtak. Azonban, hogy az igazság némi látszatával bizonyíthasson: Keménnyel is úgy bánik el —*l*—*s*, mint Vörösmartyval tette, mint *társadalmi regényírói* állítja ítélőszéke elé s azt követeli tőle, hogy a *mai* társadalom összes alakjai: a bírák, tanítók, bérlők, parasztlak, mesteremberek s ezeknek feleségeik és gyermekeik meg legyenek regényeiben; s mint hogy ezek nincsenek ott, kimondja a rövid, elmarasztaló ítéletet, hogy Kemény regényeiben semmi egyéb nincs, mint csak a regényíró saját zordon lelki világa. Az ember szinte restell ilyen okoskodás ellen komolyan küzdeni. Ismét, minden művelt ember tudja Magyarországon, hogy Kemény *iörténeli regényeiben* a legnagyobb, a hova tartoznak a Rajongók, Zord idők. Az özvegy és leánya és még Gyulai Pál is. —*l*—*s*. itt már nem merete meg-támadni a történelmi felfogás igazságát, azért Kemény legfőbb műveit hallgatással mellőzi s elítéli mint modern társadalmi regényíró. De csak itt is igazsága volna. Mert Kemény modern tárgyú regényeiben is (Férj és nő, Szerelem és hiúság stb.) a legkiválóbbak közé tartozik; vajha volnának sokan irodalmunkban, a kiket vele csak össze is hasonlíthatnánk. Hogy nincs regényeiben meg az egész magyar társadalom a kisbírótól vagy levélhordó cigánytól a miniszterelnökig: ki róhatja azt fel hibául? A regényíró csak azt a kört rajzolja, a melyik neki tetszik; a fő dolog, hogy jól rajzolja. Thackeray, az újabb kor egyik legnagyobb regényírója, soha se szállott le műveiben a középosztály vagy éppen a nép közé, mert érezte, hogy ő ezeket nem ismeri, tehát nem is rajzolhatja jól. Megmaradt a felső osztályok élete utolérhetetlen rajzolójának és mégis világhírű és nagy. Aztán azok a Thierry hunjai! Hát az I. Rákóczy György kora és udvara! Könnyű Thierynek, mert senki sem csipheti meg a messze hun-korban. — Azután hogy Kemény összes alakjait csak az író zordon lelki világának képét tükrözi vissza. Hát bizony akár Magyarországot állapota a mohácsi vész után, akár Erdélyé a XVII. században jóval zordonabb volt, mint a mi mai szerencsésebb korunké. Ezt nemcsak Kemény mondja, hanem mindazon korbéli historicus és poéta. — Hanem hogy a zordonság mellett akkor is volt némi fény és derű: arra éppen Kemény szerint meg a két öreg Dénk kastélyában, Lorántfy Zsuzsanna udvar-népe közt a zsolzmákat éneklő Péchy Simon palotájában, sőt még a komor, puritán Tarnóczyné kastélyában is a leányára felügyelő Judit társaságában.

Hanem egy dologban mégis igazat adok —*l*—*s*. nek, hogy t. i. Kemény alakjai nem *specifické magyarok* hanem *erdélyiek*, a mi volt maga is, erdélyi és mágnás. A specifikus magyar faj és magyar élet jellemző vonásai, melyeknek — minden tulzásai daczára — legkiválóbb képviselője Jókai: Keménynél csaknem teljesen hiányzanak. Mindenki, a ki a magyar közéletet és annak szereplőit ismeri, tudja, hogy az erdélyi ember egészen más, mint a magyarországi. Amaz egy specialista, más a gondolkodása, észjárása, cselekvés-módja. Őt percnyi érintkezés elég, hogy az erdélyi és magyarországi ember közötti feltűnő különbség szemmel látható legyen.

E különbség határozottan felismerhető nemcsak a gyakorlati embereken, a minők a politikusok, hanem az írókon is. Psychologok meg is tudják magyarázni e nagy különbség okát úgy Erdély történelmi fejlődéséből, mint az ottani társadalmi viszonyokból: de ez nem tartozik már ide.

Végeztem. *Tant de bruit pour une omelette*, mondta valaki. Nem egészen. Vörösmarty és Kemény oly kiváló alakiai a magyar irodalomnak, a kiktől nem szabad meggondolatlanul, hebehurgyán beszélni; öt-hat soros futó rövidséggel lefejezni őket. Nem vagyunk olyan bőven az igazi nagyoknak. A t. Szerkesztő ur lapját bizonyára sokan olvassák a fiatalabb nemzedékből is, úgy ifjak, mint leányok, a kik még a mások itélete után igazítják a magukét. Nem szabad őket nagyjaink értéke felől csak egy perczre is akár tévedésben, akár megbotránkozásban hagyni. A közizlés kérdése egyszerűsmind a közérkölcshiségé is; nemkülönb a valódi nagyok iránti kegyelet vagy kegyeletlenség. S az által, hogy a régieket minden áron megkicsinyíteni akarjuk: az újabbak egy hajszállal se lesznek nagyobbakká. —

B. F.

Késő.

Elfojtott remények! Hamvbaveszett vágyak!
Beteg fia vagyok egy avult világnak,
Még nem is virultam, már aszu fa lettem,
Még napom se fénylett s éj borong felettem!

Az élet nyomasztó bajaival küzdve,
Kibimbózni sem birt szívem igaz üdve;
A mi erőt mások játszva fecsérelnék,
Nekem az munkára s türelemre kellett!

Ifju voltam s férfit követeltek bennem,
Nevetni kész arczom ránczba kellett szednem,
Mulathattam volna, égve bor tűzében,
S komolykodnom kellett tapasztalt bölcsképen.

Kiktől távol álltam, mint egymáshoz föld s ég,
Éjt, napot körükben kényszeredve tölték,
S kikre úgy sovárgtam, mint lázas a reggre,
Tőlök számüzötten éltem mindörökre.

Tisztességes voltam, szörnyen tisztességes.
Hibát vagy hóbortot sohse vittem véghez,
Vad haragtól szívem hangosabban nem vert,
Magamból nem érzém kitörni az embert!

Tikkadt börtönömből végre kikerültem,
Porkolábként a gond nem viraszt körültem,
Csábit jobbra-balra szabadság száz kéje...
Megyek is, rohanok, repülök feléje.

Fejem a dicsőség sugarától szédül,
Megrészegül lelkem szép hölgyek szemétől,
Viszek végbe nagyot, kikapót, bolondot,
Kurjantok, ujjongok s véres könyüt ontok!

Mindhiába! Késő! Soha el nem érem!
Nem tud már pezsegni elpetyhüdt vérem,
Kedvem, erőm lankadt, jobban jobban bágyad...
Elfojtott remények, hamvbaveszett vágyak!

Lenkei Henrik.

Képzőművészet.

Látogatás Biharinál.

Budapest lassan-lassan egy kis művészi metropolissá fejlődik.

Az Andrásy-ut és az új kör-ut négyemeletes palotáinak mansarde-szobácskái mindinkább itthon fogják a magyar piktorokat s ha München, Páris és Róma, a világnak ez a három legnagyobb művészemporiuma, még mindig csábos erővel vonzza magához a magyar festőművészet jelesebb tehetségeit, — hogy egy poetikus kis hasonlattal éljek, — ezek kiszállnak ugyan oda, mint a méhecskék a legvirágosabb rétekre, de csak azért, hogy visszaröpüljenek a meggyűjtött mézzel a köpübe.

Budapest művészkolóniája mind népesebbé és népesebbé kezd válni s itthon megtelepülő festőink közt már olyan neveket is találunk, melyek a külföld tárlatain is a legjobb hangzásuk közé tartoznak.

A kozmopolitikus *«művész hazája széles e világ»* kezd tehát minél ritkábban hangzó melódiája, lenni a hazai piktoroknak, a mi arra az örvendetes jelenségre mutat, hogy a magyar művészet itthon is talál, ha nem *halácsot*, de legalább *kenyeret*.

A napokban meglátogattam a budapesti művészkolónia egyik legtehetségesebb tagjának, *Bihari Sándornak* műtermét.

A művészek rendszeresen nagyon féltékenyen őrzik műtermek kilincseit, különösen ha valami nagyobb *«coup»*-ra készülnek. Nem szívesen lebbentetik fel ilyenkor a Saisleplet készülő képükéről s csak a régi barátság révén szerzett jogomnál fogva, nézhettem meg *Bihari Sándornak* most készülő új képét, melyről már most is azt merem állítani, hogy minden valószínűség szerint az ő *«chef d'oeuvre»*-je lesz.

De mielőtt magáról a képről beszélnek, érdekesnek tartom előbb valamit a festő műterméről elmondani.

Bihari Sándor műterme nagyban különbözik a festőműtermek rendes fisiognomiájától.

A legtöbb atelier *«művészi rendetlenségéből»* valami kaczer kiszámítottág rí ki, mely *hangulatra* ejtse a látogatót. A szőnyegek, drapériák, régi fegyverzetek, akár csak a templomi díszek, rabul ejtik a szemet s a köröskörül álló spanyolfalak által alkotott fülkék valami pikáns titokzatos-ságot rejtenek, melyek mögött valóságos *«modell-legendákat»* sejt az ember...

És csakugyan! Festő-műteremben ritkán tehetünk látogatást, hogy *alkalmatlan időben* ne jöjjünk. Megnyomjuk az ajtó kilincset s abban a pillanatban, a mint feltárjuk, a művész ur egy zavart mosolylyal siet fogadtatásunkra, míg a műterem valamelyik zugában meghúzódó spanyolfal mögül egy félbalk vihogás üti meg füleinket. Az egyik széken egy széles Makart-kalapot veszsz észre, egy másikon egy mantilette-t, az is megesik, hogy egy cipőcskét és a kifeszített vásznon egy Léda vagy egy fürdőző najád contourjait.

Persze, hogy alkalmatlan időben jöttünk!

*

Az atelier-életnek ebből a romanticizmusából semmit sem találsz *Bihari Sándor* műtermében. Függönyöknek, drapériáknak, rejtélyes spanyolfalaknak nyoma sincs. Valami józan puritanismus mered rád a műterem minden zugából s bármikor jönnél is, a festő házigazda soha sem jön zavarba...

Ez a atelier-puritanismus *Bihari Sándor* genre-jával függ össze. Mint a magyar népies genre par excellence festőjének semmi összeköttetése nincs a régi pogány istennőkkel és a nymfákkal, a kik tudvalevőleg túlszellős costume-okben jelennek meg a műtárlatok vásznain.

Bihari Sándor modelljei jóképű, jellemzetes fejű parasztemberek, a kiket jelenleg Budapest környék falvai liferálnak neki s ha valami női gömbölyűség kerül műtermébe, ez bizonyosan valami tenyeres-talpas leányzó, vagy menyecske

és sem in natura, sem a pikturában nem emlékeztet a pogány istennőkre.

Ennél a látogatásomnál is egy makrapipából pófékelő, fogatlan parasztembert találtam az atelier-jében, a ki bizonyos büszkeséggel pislantgatott a vászon felé, melyen most készül a fiatal művész *«chef d'oeuvre»*-je.

*

A festmény, mely most készül *Bihari Sándor* műtermében *választási jelenet*et ábrázol.

A háttér falusi tájkép templommal, apró paraszt házikókkal, míg a tableaux maga, mely egész szélességében foglalja el a vászon előterét, egy félig látszó uri ház, valószínűleg, a jegyzői lak előtt van grupirozva.

A jelölt maga egy széken áll és szívére tett balkezéből és az ég felé emelt jobbról látszik, hogy most mondja el politikai hitvallását, mely az egyedül üdvözítő.

Hévvél és meggyőződéssel beszél s látszik, hogy teljesen leköti hallgatói figyelmét. Érdekes csoport ez a hallgatóság. Csupa falubeli paraszt-ember; mindegyik egy-egy igazi tanulmányfej.

Bihari Sándor, a ki a magyar népelet megfestésébe, *«A bíró előtt»* című képével, belevitte az egészséges realismust a régi kinyaltság és cikornya helyébe, ezen az új képén igazi bravourt fejt ki a különféle magyar typusok egészséges, realis megrajzolásában.

S nemcsak az egyéni jellemzés képezi ezen a képen a művész erősségét, hanem annak a feladatnak a bravoureuse megoldása is, melylyel a festészetben a nagyobb, mozgalmas csoportok megfestése áll. *Bihari* új képének minden alakja, mint fentebb már megjegyeztem, külön-külön egy kis önálló studium s az egész csoport mégis olyan élettelses egységbe olvad, a minőt csak a legjobban megkomponált vásznonak találunk.

A szónokoló képviselőjelölt mögött terített asztal áll, mely mellett egy pohár borocskánál a tisztelendő ur, a bíró és egy öreg paraszt ül. Mindmegannyi igazi kabinet alakjai a magyar népeletnek. Az asztalon tul egy nadrágos fiatal ember, valószínűleg, a segédjegyző fixirozza a választók tömegét, a hatást lesve, melyet a programbeszéd gyakorol.

A háttérbe staffage-alakok egy báméskodó paraszmenyecske és a falusi gyerkőczök.

Mint ebből a vázlatos leírásból is megítélhető, *Bihari* ebben a választási jelenetben mellőzött minden chablonszerűséget és banalis laposságot, mint a milyen a választásoknál a muzsikáló cigány, a fokos és egyéb ilyen *nemzeti jellemzések*. Az egyetlen választási klenodium, melyet *Bihari* sem mellőzött képén, a háromszinü nemzeti zászló, melyet egy fiatal suhancz lobogtat a választók csoportja felett.

Ez a kép, kétségtelenül, egyik gyöngye lesz az ideai tárlatnak.

Nemo.

II. Fülöp Escorialban. I

— Luis Alvarez festménye. —

Kopár, szürke sziklapiateau, a háttérben száraz bérczek, a láthatáron lázasan egymást üző szürke felhők, melyekből csak itt-ott látszik egy tenyérnyi sötétkék spanyol ég s messze lent a bércz tövében (kissé elmosódott perspektívában) emelkednek a magasba a büszke várfokok. Ebben a szürke, szomorú világban hét szomoru, borongó arcz — ez a nagy spanyol festőnek 1889-ben, Rómában készült nagy históriai festménye.

Szinte kétségbeesítő egyszerűség jellemzi az egész képet. A színeknek nincs effectusuk, a csoportok szegények és nem mozgalmasak, nincs benne actió és nincs rajta históriailag jelentős mozzanat megjelenítve és mégis, a ki a sötét nézőtérből ráveti tekintetét az éles felülvilágításba helyezett képre, nem bírja egykönnyen onnan elfordítani. És ez az egyszerű, szinte idillikus jelenet megtölti a néző lelkét azzal

a romanticus áhitattal, melyet a régen mult jelentős képei idéznek föl. Nem egy történeti jelenet, hanem egy történelmi hangulat van megfestve ezen a képen, egy tikkadt, balsejtelmű hangulat, a vihar előtti szélszél, a villámot és mennydörgést megelőző lélekzetek, elállító, kínos, apathikus várakozás.

A sziklába vágott néhány lépcsőfok vezet a plateaura, melyen baloldalt, szintén a sziklába faragott köszéken ül II. Fülöp, a rettenetes vakbuzgó autocrata, a ki Isten és az egyház nevében elpusztított egy viruló gazdag országot. De nem rettentő subogatója többé az isten ostorának, nem a szörnnyeteg Alba hercegnek még szörnnyűbb ura és parancsolója, hanem egy roncsolt, önmagába összedülő rom, egy podagrától elgyötört szerencsétlen ember, egy elcsigázott fáradt arc, melyről a kor, a csalódás és a szerencsétlenség egymásután letörölt minden energikus vonást és kifejezéstelenül, apathicusan hallgatja titkárját, a ki görnyedezve olvas fel egy hirt, mely nem szólhat másról, mint újabb vereségről. Az a vaspánczélos levante is, a ki tiszteletteljes távolságban várja uralkodója parancsait, egymaga úgy néz ki, mint egy egész vert hadsereg. A plateau tövében, három vörös ruhás és egy sisakos szolga szintén rossz hírekről suttognak. Tipikus fekete szakállas arcuk mutatja, hogy van valami a levegőben, a mitől nem lehet hangosan beszélni. Nyomott hangulat, aggodalom és csüggedés lent, viharos felhők fönt. Az egész képen csak egy alak nem veszítette el nyugalmát, öntudatát — az előtérben a lépcsőfokok előtt egy czimeres hordszék áll és előtte fekszik, felemelt fővel, hegyezett fülekkel egy szép, nemes fajú kutya.

Ez II. Fülöpnek nyári üdülése. Erre a magányos elhagyott helyre ment gyakran friss levegőt színi és itt tanácskozott titkárjával a teendők fölött. Egy szükségű krónika ad erről hirt és nagy történelmi érzék, s még nagyobb inventió kell hozzá, hogy valakit e néhány szó egy nagyszabású mű megalkotására inspiráljon. Azok a spanyol képek, melyeket mi a műcsarnokból ismerünk, majdnem mindily lírai képekben, a nagy momentumokat követő, érzelmi hatásokban jelenítik meg a történelmet és ez a hangulat mindnyájunkban egy tragédiának végső akkordja. De Alvarez képében a borongásba még némi északi, balladikus sejtelmesség is vegyül, mely ellenálhatatlanul átragad a szemléltre. — Csodálatos, hogy a spanyol örökösen derült ege alatt is a művészek, ha nagyot akarnak alkotni, felhőkkel borítják az eget és sötét színekbe mártják az ecsetjüket. A pessimismus úgy látszik, nem függ a klímától.

—1/.

Innen-onnan.

△ Whig ur. Ismerik önök *master Whiget*, a hires angol államférfiut? Ugyanazt, a kivel *sir Tory* olyan makacs parlamenti harcot folytat, mint egykoron *Pitt* folytatott vala *Fox*? Ugy-e már rémlik kissé önök előtt, hogy hallottak róla harangozni? Nos, ezt a *derék anglus Whig* urat e napokban mutatta be a magyar közönségnek *Claquebutes* Frigyes ismert jeles journalistánk. «Volt min nevetni a városban.» Különösen a journalista kollégák mulattak nagyon a botlásán, melyhez hasonló már rajtuk is megesezt, no de nem most. Szinte azt hihetjük, hogy a dolog csak tréfa, csak felültetés volt, hiszen április elsején történt meg. A kollégák élceinek se vége, se hossza. Elmondták, hogy ehhez képest maga *Leiler* Jakob és *Claquebutes* Frigyes is csak «*flyfivity*» Ráfogták a szerzőre, hogy most már a népszínházról a *víg-színházhoz* pártol stb. A szerző *Whigasztalására* szolgálhat azonban az a felirat, mely az önkéntes mentők kávéházi gyűjtőperzselyein olvasható: «*Mindnyájunkat érbel baleset.*» Fog még ő is nevetetni más rovására. *Hodie mihi, cras tibi.*

¶ Bismarck ünneplése. A skartba tett nagyságok legnagyobbikát, kit a mig császára ünneplelt, népe nem szeretett

mióta császára nem szereti, népe ünnepli. A vér és vas ember, ki penzionálása után a legvilággraszolóbb, historiai jelentőségű fecsegővé lett, most már geniális népszónok. A nép égő szívével és égő fákllyakkal tódul ablakai alá s ő, mint mondja, úgy érzi magát, mint kis diák korában, ha jó bizonyítványt kapott. Tehát Európa népeinek egykori nagy professorából ismét naiv kis diák lőn. Fialat császára megbuktatta, most a nép előtt emendál. Kezd szeretetre méltó lenni. A véres és vas ember legnagyobb bukása ez.

* * *
— A legnépszerűbb ember kétségtelenül *Zichy* Jenő gróf. A nevét mindenki ismeri s ha azt jelszóvá teszik, egész tömegek mozdulnak meg rája. A képzőművészeti társaság választásaival eddig senki sem törődött. Maguk a választmányi tagok se igen mentek volt el azelőtt a közgyűlésekre, bár azokon *Feszly* Árpád, a kit az Isten is országgyűlési képviselőnek teremtett, igen szép szónoklatokat szokott tartani az elnökök és alelnökök éltének és az emberi kornak végső határáról. Az idén százával tolongtak a képzőművészeti társaság tagjai a szavazó urnákhoz s tisztán csak azért, mert közhírré lőn, hogy az elnökségre *Zichy* Jenő gróf is jelölve van. Mintha tudja Isten mit mulasztának el, ha most nem szavaznak, nyakra-főre siettek az emberek a képzőművészeti csarnokba. Majd minden tag leszavazott, majd mind *Andrássy* Tivadar grófra, az ellenjelöltre. De nem a fiatal Tivadar gróf érdeme, vagy előnye ez a roppant érdeklődés; ennek titka *Zichy* Jenő gróf nagy népszerűségében van. S azt sem kell hinni, hogy az egy negatív népszerűség, s hogy az a szavazás demonstráció *Zichy* Jenő gróf ellen. Korántsem; sőt majdnem ellenkezőleg. *Zichy* Jenő gróf végtelenül interessálja a közönséget, de egy kissé ő is kaczer, meg a közönség is kaczer. Ő minduntalan ott kaparász, ott csiklandozgat a közönség szíve körül s ez néha megmakranczoskodva azt kiáltja, hogy «*hands of!*» A legyeskedéssel sok szerelmes és szeretett gavallér elrontotta már nem egyszer a saját diadalát. Kissé kevesebb, néha jóval több. A mi különben nemcsak *Zichy* Jenő grófra, de ráillik néha *Zichy* Géza grófra is, aki szintén sok tehetséggel és nemes indulatokkal megáldott ember, csak éppen azt nem találja el mindig, hogy hol végződik a taps és hol kezdődik a claque, meg a clique. A közönség szereti ezta két gróft, de mert ezek ketten örökké incselkednek vele, a közönség is incselkedik néha velük.

* * *
× V. vagy VI.? Jeromos herceg halála óta nincs nagyobb baja a francia imperialistáknak, mint csak az: vajjon *Viktor* hercegecske V. vagy VI. Napoleon név alatt ne lépjen a trónra. Ha őt magát kérdezik meg, mire érez több hajlamot *ötödik* vagy *hatodik* Napoleonságra-e, — a szegény fiu csak *ötöl-balol*, de határozni nem tud. A dilemma nehéz is. Az *öt* szerénytelenség, mert csodálatos módon mégis közelebb esik valamivel *első* igazi, nagy Napoleonhoz, kitől pedig megmérhetetlen iszonyatos távolságban vannak az apró-cseprő utódok. A *hat*. — az jobb lenne, — de ez meg mit ér — *alom* nélkül? A legjobb megoldás lesz, ha megtartják mind a két numrust és lesz *Viktorkából* V./VI. *Napoleon*. »*Öthalod*»-nak fogják olvasni, — de hát olyan nagy hazugság lesz-e?

* * *
→ *Belcsov*. Meghalni, a testi rosszak közt ösztönünk ezt tartja a legrosszabbnak. Elviselhetetlen, égbekiáltó iszonyatosság volna ez, ha nem volna vele minden ember egyaránt okvetlenül köteles. De, mert egy halállal mindenki tartozik, bele nyugszunk ebbe a nagy rosszba is. Néha éppen azt kívánjuk, bár átestünk volna már rajta. *Belcsov*, vagy a mint Karavelovnak, a gyilkosok egyik gyanított fölbérlőjének felesége mondta: «a szép *Belcsov*», már túl van minden rosszon, a legrosszabbon is. Húsz lépést futott még átlőtt szívével, aztán lerogyott és meghalt. De *Stambulov* és *Koburg Ferdinánd* még élnek és él még vagy két millió bolgár, sok sok millió orosz és egyéb szláv s élnek még a germánok, a latin fajok, a törökök és a magyarok tömérdek milliói. És *Belcsov* mindezeknél előbbre van már, mert mindezek tartoznak még azzal, a mit *Belcsov* már megfizetett. A tartozások lefizetési módja többféle. Lehet az egész tartozást egyszerre lefizetni, *Belcsov* így fizetett, de lehet részletekben is törleszteni. Az emberek nagy többsége magára nézve a részletfizetést tartja kívánatosabbnak. Egy kis betegeskedés, elaggás, az érzékek tompulása napról-napra, az idegek folytonos kopása, a bőr elszáradása, redők gyarapodása, a haj színvesztése, csontok velőtlenedése, az agy csöndes elhigulása, mely az activ eszeség tovatüntével s a passiv bölcsesség elérésével jár — ezek a rész-

letfizetések. És egyszer csak le van törlesztve minden részlet s az ember ott fekszik ágypárnái közt sárgán, mozdulatlan, hidegen. De mialatt ilyen részletfizetésről ábrándoznak, Európa lakói ma egyuttal azon gyötrődnek, vajjon nem lesznek-e kénytelenek tartozásukat szintén oly egyszerre kifizetni, mint a szegény szép *Belcov*. És éppen a fiatalokhoz, a szépekhez jár ismét közel a veszedelem, hogy majd átlőtt szívvél botorkálnak, vagy hűsz lépést, aztán lerogynak és meghalnak. Sőt sok százezer fiatal és szép emberrel az is meggesik majd, hogy a végrehajtó, ki az egyszerre való fizetést sürgeti, nem talál olyan jól, mint a szófiai parkban a négy muszka — és akkor vergődni kell nekik, még a hűsz lépés és a lerokadás után is soká, mint a rosszul megmetszett csirkének. Ez ad, a különben hívságos gyötrődésnek komoly tartalmat. Szóval *Belcovot* ma úgy tekintik, mint a régen készülő világháború első esetjét. Lehet, hogy csalódnak az aggódók; — annál jobb. De a szép *Belcovnak* — már ez egészen mindegy.

○ Befagyott tavaszi dalok. Ha nem kóvályognának háborús hírek a légben, el se hinnők, hogy már tavasz van. A márcziusi hó, az még csak hagyján; — abba legalább megmosakodhattak azok, a kik szépek akarnak lenni. De az áprilisi hónap nincs semmi olyan bűbajos jó tulajdonsága, a mi némi vigaszt nyújthatna a kedves tavaszi rügyek megkéséseért. Lyrai költőink felajzott lantidegekkel, dalra készen várják a tavaszt — s ahelyett hideg északi szél tüvölt végig a világon s a zöld lombok helyett fehér hóhelyek milliói kaczerkódnak be az ablakon. A lyrai költők pedig befagyott ajkkal, némán merednek ki a hideg világba s beljök szorúl a dal a kikeletről. No, de engedjen csak egyszer föl ez az átkozott idő, hallunk majd olyan zöngést-csöngést, csicsérgést, flótázást, gitárpengést, czitera czinczogást a zeffirről, ibolyáról és a természet úde zöldjéről, hogy zöldnek látjuk végre nemcsak a földet, hanem az eget — s még a tavaszi lyrikusokat is. Mint a híres Münchhausen trombitájába egykoron a hang, úgy fagy be most a lantosokba a tavaszi dal. De mikor megmelegedett az a híres trombita, egyszerre áradt ki belőle a sok belefűjt nóta. Többek közt az is bizonyosan, hogy »Es wär' zu schön gewesen«.

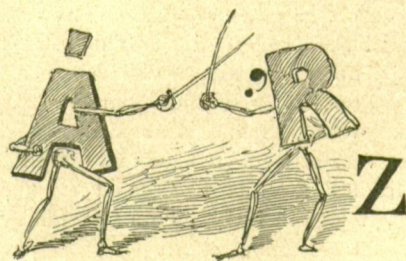
✧ Samaritanus-egylet. A jövő hét vasárnapján egy új jótékony-sági egyesület fogja működését megkezdeni. A nyomor óriási complexumával szemben, mely a létezhető világok e legjobbján csodálatos módon elharapódzott, ez is, mint a többi, a nyomornak egy bizonyos fajára fog szorítkozni, hogy működésének szemmel látható eredménye legyen. Azokra a szerencsétlenekre esett a tekintete, a kik betegen kerülnek a kórházba és nem egészen gyógyultan kerülnek onnan ki. A kik az alig kihevert kórtól még elgyengülten, a visszaesés veszélyének kitéve, lankadt karokkal kénytelenek a súlyos iga alá állni és dolgozni, hogy kenyeret szerezzenek. E szerencsétleneknek kíván az egylet a kórházon kívül még segítségükre lenni, míg a betegség elmulása után tényleg visszanyerték az egészségüket is. A mi korunkban, melyben a nyomor természeti törvény, a jótékony-ság pedig csak divat: egy új jótékony-sági egyletnek lehet ugyan örvendeni, de mélyebb ethikai jelentőséget tulajdonítani nem lehet neki. Mert tagjai részéről a közreműködés csak hiuság és a divatnak hódolás, a nagy közönség pedig, a melyhez fordulnak, ingyen nem akar jótékony lenni. Hanem kell számára rendezni hangversenyt, táncmulatságot, bazárt és sorsjátékot, üzletet kell vele csinálni és a szűkölködőknek csak az üzleti fölösleg jut. — A mi a samaritanus egyletet följé helyezi az ily üzletileg dolgozó humanus társaságoknak, éppen a mód, a melylyel a segélyeket összegyűjti. Nem a vigadóban, hanem a templomokban keresi föl az irgalmas szíveket. A jövő vasárnapon az összes fővárosi templomokban, felekezeti különbség nélkül előkelő hölgyek fogják a szegény reconvalescensek nevében a perselyeket csörgetni. Az áhitat légkörében, az isten házában veszik át a könyör-adományokat és nem nyujtanak érte egyebet, mint egy mosolyt és a jótett boldogító érzetét.

A nemzeti színházban pénteken Dobsa Lajosnak, a régóta hallgató drámairónak egyik leghatásosabb drámáját: *IV. László-t* elevenítették fel, a mely darab egykor sokat figurált a játékrenden, de most már vagy tizenegy év óta nem került színre. *IV. László*, bár a drámai erőt nem lehet szerzőjétől elvitatni, senki sem fogja jó darabnak mondani; nyelve köznap, szerkezete szerencsétlen, cselekvése kusza s nehézkesen fejlesztett. A jellemzésről ne is beszéljünk; a pipogyaság tragikumáról csak nem vitakozhatunk komolyan.

Nyomatott az »Országgyűlési Értesítő« kö- és könyvnyomdájában Budaapest, Granátos-utca 1.

De ennek a kardinális hibákban bővelkedő darabnak — melyben melleleg szólva csak az az originális, hogy az alakok mindannyian mindig kapacitálják egymást, s kivétel nélkül ráveszik egymást mindenre — ebben a, mondhatni, naivan írt darabban van egy-két olyan meglepő jelenet, mely ideig-óráig mindenha biztosítja részére a hatást. Az a szituáció például, mely a tűzpróba jelenetében van kiaknázva, oly igazán theatrális, hogy szinte ritkítja párját a mi dráma-irodalmunkban. Ennek a jelenetnek a reprise alkalmával is rengeteg hatása volt, s Hegyesi Mari asszonyt, a jelenet hősnőjét, a következő felvonás közben nem győzték eléggé tapsolni. A ritka szépségű művésznő még soha sem játszott ily általános hatással, mint ezen az estén; *succès de beauté*-ja (a rendes sikere) egészen eltörpült a művészi sikere mellett. Hanem ezen a nagy szcénán kívül még csak egy-két részlet tett hatást. A darab nagyobbik részét sem a Jászai Mari és Hegyesi Mari asszonyok igazán művészi játéka, sem a nagy Imre szép szavallata nem tudták érdekessé tenni.

Képtalány.

A 13. számban közölt képtalány megfejtése:

Utolsó szerelem.

Helyesen fejtették meg: Gutmann Emma Kovács Katalin, Friedländer Betti, Rochlitz Gizella, Heller Hortika, Simon Tóni, Krail Katicza, Kiss Erneszt, Elsner Aurélia és Aranka, Steiner Ida és Dezső, Gonda Berta, Adler Vilma, Reismann Mariska, Beregi nővérek, Steiner Emma, Salzberger Eszti, Schneckendorf Regine, Kempfner Alfréd, Tauber Ida, Kovacsóczy Zsuzsika, Holló Károly, Buchhalter Irma.

Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos: **Kiss József.**
Főmunkatárs: **Just Zsigmond.**

(Divattudósítás 1891. tavasz.) **G. Henneberg** ismeretes selyemáru-czég **Zürichben** írja nekünk: Selyem árukban ez idén a »Bengalin« különös kedveltségnek örvend és előreláthatólag még számos évig marad a hölgyvilág kedvelt szövete. Készítik fekete, fehér, tarka színekben, damaszt, broché, sávos, koczkás, szóval mindenféle genre-ban, a mit csak selyemben készíteni szoktak. Nemes, előkelő redőzettel bír, használatban csak nem elpusztíthatatlan. A »Bengalin«-on kívül nagyban rendelték: satin duchesse, satin merveilleux, changran, csikos és koczkás snrah, armure, failles kelméket, és a sok év óta elhanyagolt taffet-szövedéket, mely most újra használatba jött; végre régi, de örökifju kedvenceinket: a nyomtatott indiai foulard-okat számtalan színekben és mintákban. Az idej új színek a következők: beige, gyöngyszürke, serpent, rezeda, heliotrop, turquoise, ó-rózsa (világos freuse), scabienze, sárga és electric, különféle árnyalatokban.

Árjegyzék ingyen és Nagy képes bérmentve. Harmonikáról külön árjegyzék.

Mindennemű hangszerek és zongorák javítása pontosan eszközöztetik.

STERNBERG ÁRMIN
hangszer-ipartelepe
Budapest, VII., kerepesi-ut
36. sz.
Képes hangszer árjegyzék ingyen és bérmentve.